

SA LETA KEKENU TE PAULA KOARI NA TIE PA KORINITI

Sa Vinabakala

Sa leta kekenu te Paula koari na tie pa Koriniti hie, si ta kubere la si asa pude va toṇoti sari na tinasuna pu ta evaṇa pa tinoa tadina tie te Karisito, meke koasa vina tumatumae hinokara pa popoa Koriniti. Pa toṇoso te Paula, si na popoa ta gilanana sa popoa Koriniti, sapu na ṇati vasileana nomana koari na tie Quriki pa korapana sa pinaqaha popoa sapu Akaia pozana. Ta avosaena sa popoa Koriniti koari na ginugua hire: Pa tinavete holuholu, pa hahanana meke vina tumatumae tanisa butubutu, pa hahanana vinari riqihī na vinarivosa, meke pa soku votivotiki linotu tadina tamasa huporodi saripu tavahesi vasina.

Sipu lopu ele kubere lania Paula sa leta hie, si tarae nia sa sa Inavoso Leana koari na tie pa Koriniti, meke kaiqa si va hinokara. Meke sipu koa si asa pa keke votiki popoa, si kubere la nia tugo sa si keke leta koa rini, meke kubere pule la nia rini si keke leta koasa, pude nanasa lani sari kaiqa ninanasa. Sari na inolana te Paula si koa pa hinia 7:1, 8:1, 12:1, meke 16:1.

Sari na ṇati tiṇitoṇa pu guana va soto sisigiti ni binalabala e Paula pude va toṇoti si hire: Na vinaripaqaḥi, na vinari riqihī, na tinoa vinarihaba, na kinopu puleni pa tinoto, na vinari luli pa tinavete pa ekelesia, sari na vinariponi

tanisa Maqomaqo Hope, meke sa tinuru pule pa minate. Vata dogoro valeana nia sa koa rini gua meke va bakala valeani sa Inavoso Leana sari doduru ginugua arini.

Sari na Nati Pinaqapaqahana sa Leta

Sa zinama tataru kekenu. Hinia 1:1-9

Vinaripaqahi koasa ekelesia. Hinia 1:10 kamo hinia 4:21

Vinari riqihi koari na tie te Karisito. Hinia 5:1-13

Vari turani la pa vinaripitui. Hinia 6:1-8

Lineana pa tinoa. Hinia 6:9-20

Vinarihaba meke na tinoa koa eke. Hinia 7:1-40

Ginani pu ta poni koari na beku. Hinia 8:1 kamo hinia 11:1

Tinoa na vinahesi tanisa ekelesia. Hinia 11:2 kamo hinia 14:40

Tinuru pule te Karisito meke tadi Nana tie. Hinia 15:1-58

Vinariponi koari na tie te Karisito pa Ziudia. Hinia 16:1-4

Nana zinama soti meke na vinabetona sa leta. Hinia 16:5-24

Zinama Tuketukele

¹ Arau Paula, sapu ta tiokoqu pa hiniva te Tamasa pude na apositolo^d te Zisu Karisito, meke e Sositenesi, sa tasida koe Karisito; gami kara si kubere atu nia sa leta hie.

² Ta garunu atu sa leta hie koa gamu pu koa koasa ekelesia te Tamasa pa Koriniti, gamu doduru pu ta tioko pude na tie tava madi mia te Tamasa pa korapa kinoa keke koe Zisu Karisito. Meke gamu si koa somana koari doduru tie pule

pa ninae ia ka ia, arini pu va lavatia se Zisu Karisito, sa Baṅara tadigita doduru.*

³ Sa Tamasa sa Tamada, meke sa nada Baṅara Zisu Karisito, si mani poni gamu sa tataru lōpu ta ṅana kamona meke sa binule.

Sari na Minana pa Kinoa Keke Koe Karisito

⁴ Pa doduru qua vinaravara si hoke zama leana koasa Tamasa si rau, sina koa gua koa sa tataru loke kokoina sapu ponini gamu sa Tamasa pa mia kinoa keke koe Karisito. ⁵ Ura pa korapa mia kineke koa Sa, si va boka gamu Sa pa doduru ginugua koari na mia zinamazama na tinumatumae, ⁶ totošo va hinokaria gamu sa inavosona e Karisito sapu tozia gami. ⁷ Gua ke lōpu hite siana nia gamu si keke vinariponi maqomaqo, sipu aqa nia gamu sa rane pu kaqu pule mae ia sa Baṅara Zisu Karisito. ⁸ Kaqu kopuni gamu sa Tamasa si gamu, pude mi turu va ṅiṅira, osolae kamoā sa vinabetona; pude loke tinazutu mia koasa rane pu kaqu pule mae ia sa nada Baṅara Zisu Karisito. ⁹ Kaqu tavete gua tugo asa sa Tamasa sina kopuni Sa sari Nana zinama na vinatatara totošo tioko gamu pude koa baere koa sa Tuna Zisu Karisito sa nada Baṅara.

Vinaripaqahi koasa Ekelesia

¹⁰ Pa korapa pozana sa nada Baṅara Zisu Karisito, si tepa gamu rau kasa tasiqū, pude mi koa keke, pude loke vinaripaqahi si ta evaṅa koa gamu. Mi koa keke pa binalabala, meke keke hiniva pa bulomia. ¹¹ Kasa tasiqū, ele mae tozi

* 1:2 TTA 18:1

nau ri kaiqa pa tatamana te Koloe, sapu koadia si kaiqa vinaritokei pa varikorapa mia gamu, gua. ¹² Sapu gunia rau si guahe: Keke koa gamu si zama guahe, “Arau lulia se Paula,” keke pule si zama, “Arau lulia se Apolosi^d,” keke pule si zama “Arau lulia se Pita,” meke keke pule si zama, “Arau lulia se Karisito,” gua.* ¹³ Lopu ta paqapaqaha se Karisito! Meke lopu arau Paula mate hobeni gamu pa korosi si gamu! Meke lopu ta papitaiso pa pozaqu rau si gamu!

¹⁴ Zama leana koe Tamasa si rau, sapu lopu keke gamu si papitaiso ia rau, ba ari Kirisipasi meke e Qaeasi mo.* ¹⁵ Ke loke tie gamu si kote boka zama, sapu ta papitaiso si gamu pa pozaqu rau, pude na qua disaepeli, gua. ¹⁶ (Lokari ba, e Sitepanasi meke sari nana tamatina ba papitaiso i tugo rau, ba loke tie pule si gilania rau sapu papitaiso ia rau.)* ¹⁷ Lopu garunau Karisito si rau pude papitaiso tie. Ba garunau Sa pude la tarae nia sa Inavoso Leana, meke lopu pude tozi vura nia si asa pa zinama tumatumae tana tie mo, pude lopu kaqu ranea gamu sa tinumatumae tana tie, ba se Karisito tu sapu mate pa korosi pude harupu gamu.

Karisito sa Ninirañira meke sa Ginilagilana Lohina te Tamasa

¹⁸ Ura sa tinozina sa minate te Zisu pa korosi, si na dinuviduvili gunia ri pu lopu ta harupudi, ba koa gita pu ta harupuda, si na ninirañira te

* **1:12** TTA 18:24 * **1:14** TTA 18:8, 19:29; Rom 16:23 * **1:16**
1 Kor 16:15

Tamasa si asa. ¹⁹ Ura zama guahe sa Kinubekubere Hope:

“Kote huara pania Rau sa ginilagilana tadi tie gilae,
meke sa tinumatumae tadi tie tumatumae si kote noso,” gua.*

²⁰ Avei sa tie gilagilana? Avei sa tie tumatumae? Avei sa tie varivaritokei pa binalabala pa tinoa pepeso? Na ele iliri nia pinuhipuhi tu Tamasa sa ginilagilana tanisa kasia popoa.*

²¹ Ura pa Nana tinumatumae si ele hukati Tamasa sari na tie pude gilania rini si Asa pa dia tinumatumae soti. Ba koa sa inavoso sapu ta pozae na “Inavoso duviduvilina” sapu korapa tarae nia gami hie, si vizatia Tamasa pude harupi sarini pu va hinokara. ²² Sari tie Ziu si hoke hiva dogoro paki sari tinavete variva magasadi, pude va sosode. Sari tie Quriki si hata vina sosode pa ginilagilana lohina^d. ²³ Ba gami si tarae vura nia sa Karisito sapu tava mate pa korosi. Sa inavoso hie si guana patu variva ta tubaraena koari na tie Ziu^d, meke na dinuviduvili koari pu lopu na tie Ziu. ²⁴ Ba koarini pu ele tioki sa Tamasa, be na tie Ziu, babe lopu na tie Ziu; ba sa inavosona Karisito hie, si na ginilagilana lohina meke sa niniranira te Tamasa. ²⁵ Ura sapu sa dinuviduvili te Tamasa gunia rini, si gilagilana hola nia sa ginilagilana tana tie. Meke sa minalohoro te Tamasa gunia rini, si ninira hola nia sa niniranira tana tie.

* **1:19** Ais 29:14 * **1:20** Zob 12:17; Ais 19:12, 33:18, 44:25

²⁶ Kasa tasiqū, mi balabala ia sapu veguguadi sari na mia tinoa toso tioko gamu sa Tamasa. Pa kalina binalabala tana tie, si gamu ka visavisa mo si na tie gilagilana mia, babe tago mia nīnīra, babe na tuturuana nomadi pa butubutu. ²⁷ Gua sapu dinuviduvili gunia ri na tie pa pepeso, si asa tugo si vizatia sa Tamasa pude va kurekurei sari na tie gilagilana, meke vizatia Sa gua sapu balabala nia minalohoro ri pa pepeso, pude va kurekurei saripu nīnīra. ²⁸ Vizatia Sa gua sapu dono va karia na etulia ri pa pepeso, meke sapu loke laena gunia rini, pude huaria gua sapu va arilaena ia rina tie pa pepeso. ²⁹ Eṽania Sa sa ginuana hie, pude loke tie si kote boka vahesi pule nia pa kenuna sa Tamasa. ³⁰ Ba sa Tamasa si ele turana gamu si gamu, meke va keke gamu Sa koe Zisu Karisito. Meke sa Karisito si va eṽanae nia nada ginilagilana lohina e Tamasa. Koe Karisito si tava toṽoto pule la koe Tamasa si gita, meke ta eṽanae na Nana tie tava madida si gita, meke ta rupaha pa nada sinea. ³¹ Ke guahe sapu zama nia sa Kinubekubere Hope: “Asa sapu hiva va lavata pule nia, si mani va lavatia sa Baṽara,” gua.*

2

Sa Inavoso tanisa Minate te Karisito pa Korosi

¹ Kasa tasiqū, toso atu koa gamu si rau pude tozi vura nia sa inavoso hinokara te Tamasa, si lopu zama nia rau sa ginilagilana lohina tomena babe sari na zinama tolavaedi. ² Totoso koa

* **1:31** Zer 9:24

koa gamu si rau, si vizatia rau pude muliṅi pani sari doduru tṅitona, ba e Zisu Karisito meke sa Nana minate pa korosi. ³ Meke totošo koa turaṅa gamu rau si malohoro, na matagutu sisigiti si rau.* ⁴ Meke sa qua inavoso meke tinarae, si lopu tavetia rau pa korapa zinama lomolomosodi na ginilagilana lohina tana tie, ba pa ṅiniraṅira tanisa Maqomaqo Hope si vata dogoro nia sapu tarae nia rau sa hinokara. ⁵ Gua ke sa mia rinaṅerane, si lopu kote kalavarae pa ginilagilana lohina tana tie, ba pa ṅiniraṅira tu te Tamasa.

Sa Ginilagilana Lohina te Tamasa

⁶ Ba koa rini pu ele komiha pa tinoa koe Karisito, si tarae nia rau sa inavoso pu koa ia na ginilagilana lohina. Ba lopu na ginilagilana tana kasia popoa si asa, babe tadi na ṅiniraṅira maqomaqo na koimata pu koa totoši nia sa kasia popoa, sapu sari na ṅiniraṅira pu kote murimuri palae. ⁷ Sa ginilagilana lohi tomena pu tarae nia rau si te Tamasa. Meke lopu ta gilana si asa koari na tie pa kasia popoa visoroihe, ba ele vizata vekoa Sa pude tadigita, sipu lopu ele ta kuri sa kasia popoa, pude kaqu tagoa gita sa tinoa marilaena koe Karisito. ⁸ Lopu hite keke rina koimata pa pepeso si gilania sa ginilagilana lohina hie. Be guana gilania rini, si be lopu kote va matea rini sa Baṅara pu tagoa sa tinoa Tinamasa. ⁹ Ba gua tugo asa si ta kubere pa Kinubekubere Hope, sapu zama guahe:
“Loke mata si ele dogoria,

* 2:3 TTA 18:9

loke talina si ele avosia,
 loke binalabala si ele kamo ia
 sapu gua ele va nama vekoa Tamasa pude
 tadirini pu tataru nia si Asa," gua.*

¹⁰ Koasa Maqomaqo Hope te Tamasa telena, si vata gilana nia Sa koa gita sa Nana ginugua tomena hie. Sa Maqomaqo Hope si hata vura ni sari doduru tinitonā, kamo koari na nati tinitonā lohidi na tomedi te Tamasa. ¹¹ Sa maqomaqona mo telena sa tie, si boka gilana betoa sa tinoa tanisa tie sana, kekenoŋo gua tugo, sapu sa Maqomaqona mo telena Tamasa si gilana betoa sa guguana sa Tamasa. ¹² Lopu sa maqomaqo tanisa kinaleana pa kasia popoa si vagia gita, ba sa Maqomaqo tu sapu mae guana koe Tamasa, pude boka tumae ni gita sari doduru gua pu poni mokani gita Sa. ¹³ Gua asa, ke sari na zinama pu zama ni gami, si lopu vagi gami pa ginilagilana tana tie, ba saripu gua tu tava tumatumaeni gami koasa Maqomaqo Hope. Ke va tumatumaeni ni gami sari na vina hinokara pu mae gua koasa Maqomaqo Hope koarini pu tagoa sa Maqomaqo Hope. ¹⁴ Asa sapu lopu tagoa sa Maqomaqona sa Tamasa, si lopu boka tagoi sa sari na vinariponi tanisa Maqomaqona Sa. Sina sa tie gugua asa si lopu tumae ni sa sari na tinitonā Maqomaqo sara. Guana dinuviduvili guni sa si arini, sina sari na laedi rina tinitonā arini, si pa ginugua tanisa Maqomaqo Hope mo kote boka ta gilana. ¹⁵ Asa mo sapu tagoa sa Maqomaqo Hope, si boka pitui ginuadi sari doduru tinitonā, ba sa tie pu lopu ta totolie koasa

* 2:9 Ais 64:4

Maqomaqo Hope, si lopu boka pitua sa tie sana.

¹⁶ Sina guahe si koa pa Kinubekubere Hope:

“Ura esei tumae nia sa binalabala tanisa Baṅara?
Meke esei boka va tumatumae ia si Asa?”
gua.*

Ba gita si gilania sa binalabala te Karisito.

3

Sari pa Koriniti si Lopu Komihā pa Tinoa Maqomaqo

¹ Kasa tasiqū, toroso koa turana gamu rau si lopu boka zama atu ni rau koa gamu sari zinama sapu kote boka zama lani rau koa rini pu tagoa sa Maqomaqo te Tamasa. Ba sari qua zinama koa gamu si gua sapu hoke tozi atu ni rau koari na tie tana kasia popoa, sina gua tugo na haha pa rinaṅerane koe Karisito si gamu. ² Sa qua vina tumatumae koa gamu, si guana meleke mo sapu poni gamu rau, ba lopu sari na ginani ṅiniradi. Sina lopu ele garomia gamu sari na ginani ṅiniradi, meke kamahire ba lopu ele garomia tugo pude avosia gamu sa vina tumatumae sapu garo koari na tie komihadi.*

³ Ura sa mia tinoa si korapa koa gua mo rina tie tana kasia popoa. Sari na mia vinari konokonoi, na vinaritokei, si vata dogoro nia sapu tanisa kasia popoa mo si gamu. Korapa toa nia mo gamu sa tinoa tana tie pa kasia popoa. ⁴ Ura keke gamu si zama, “Arau si lulia se Paula,” meke keke pule si zama, “Arau si lulia se Apolosi,” gua.

* **2:16** Ais 40:13 * **3:2** Hib 5:12-13

Vegua, lopu tie tanisa kasia popoa si gamu pude gugua asa?*

⁵ Ba Esei se Apolosi? Meke esei si arau Paula? Gami si na nabulu mo te Tamasa, sapu tokani gamu pude mi va hinokara. Gami kara si hopeke taveti mo sari na tinavete gua pu va hia ponini gami sa Baṅara. ⁶ Gua mo na tie lelete si rau, meke Apolosi si gua tugo na tie vala kolo, ba Tamasa tu telena si va toqolo gamu pa rinaṅeraṅe.* ⁷ Gua asa, ke arau meke Apolosi si lopu sa ṅatina, ba sa Tamasa tu si arilaena hola. Sina Asa tu si va toqolia sa linetelete. ⁸ Loke vinotikaena si koa koasa tie pu lelete, meke sa tie pu vala kolo. Sa Tamasa si kote hopeke pia gami, koasa padana gua ri hopeke mami tinavete. ⁹ Ura gami kara sina tie tavetavete varitokae mo te Tamasa, meke gamu kasa si na inuma te Tamasa, meke na Nana vetu tugo si gamu.

¹⁰ Tavetavete nia rau koa gamu sa binokaboka pu poni nau sa Tamasa, pude guana tie pu vekoa sa sinokirae, guana tie tavetavete bokabokaqu. Meke keke tie pule si mae tavetavete koa gamu, guana tie kurikuri koasa sinokirae. Ba hopeke tie tavetavete si mani kopu pule nia pude va garo valeania gua sapu tavetia sa. ¹¹ Ura ele vekoa Tamasa se Zisu Karisito, pude Asa mo sa titeke sinokirae, meke loketona pule keke votiki sinokirae si boka ta veko. ¹² Be keke tie tavetavete si va tumatumae nia sa hinokara koe Karisito si kote guana tie kurikuri panaulu koasa sinokirae, pu tavetavete ni sari qolo, siliva, meke

* **3:4** 1 Kor 1:12 * **3:6** TTA 18:4-11,24-28

na patu arilaedi; be guana lopu tavetavete nia sa hinokara koe Karisito si guana tie tavetavete ni sari huda, edeve, meke na kinahe. ¹³ Ba sa laedi rina hopeke tinavete tadi kasa tie sara, si kote ta dogoro vura pana kamo sa rane pinule mae tanisa Banara. Koasa rane sana si kote tava vura sa laedi rina tinavete tana hopeke tie koa sa nika. Sa nika vinaripitui si kote podeki sa si arini. ¹⁴ Be ta dogoro pa vinaripitui sapu hinokara sa nana tinavete, meke lopu ta sulu palae si asa si kaqu ta pia sa tie sana. ¹⁵ Ba be sulu pania nika sa nana tinavete, si lopu kote ta pia si asa, ba asa telena si kote ta harupu, kote guana tie sapu ta harupu vura pa korapa nika si asa.

¹⁶ Vegua lopu gilania tu gamu sapu na Zelepade te Tamasa si gamu, meke sa Maqomaqona sa Tamasa si koa koa gamu? ¹⁷ Meke be keke tie si huaria sa Zelepade te Tamasa, si kaqu huaria tugo Tamasa si asa. Sina hopena sa Zelepade te Tamasa, meke gamu tugo sa Zelepade tanisa.

¹⁸ Mi lopu sekesekei puleni gamu! Be keke tie koa gamu si balabala ia sapu gilagilana si asa koasa ginilagilana pa kasia popoa gua, si mani koa gua na tie duduvilina, pude mani gilagilana va hinokara. ¹⁹ Ura sa ginilagilana tanisa kasia popoa, si na dinuviduvili mo pa dinono te Tamasa. Gua sapu tozia sa Kinubekubere Hope: "Poho i Sa sari na sinekesekei tadi na tie pu vahesi puleni sapu gilagilanadi," gua. ²⁰ Meke gua pule hie si ta kubere: "Gilania Tamasa sapu sari na binalabala tadi na tie gilagilanadi, si loke

* **3:16** 1 Kor 6:19; 2 Kor 6:16 * **3:19** Zob 5:13

laedi.”* ²¹ Gua asa, ke mi lopu vahesi puleni gamu koari na mia koimata! Ura sari doduru tie meke na tinitoŋa si tamugamu. ²² Arau Paula, meke ari Apolosi, e Pita, meke sa kasia popoa, na tinoa, na minate, sa totoŋo kamahire, meke vugo repere; doduru hire si tamugamu. ²³ Meke gamu si te Karisito, meke e Karisito si te Tamasa.

4

Sari na Apositolo te Karisito

¹ Mi balabala guni gami na nabulu te Karisito si gami, sapu ta vizata pude tozi vura ni sari na ginugua tomedi te Tamasa. ² Sapu ta hivae koasa nabulu gugua asa, si pude ta ronu koasa nana Baŋara. ³ Lopu talotaŋa nia rau si pude ta pitu si rau koa gamu, babe koari kaiqa tie varipitui. Telequ ba lopu pitu pule nau. ⁴ Loke ginugua si gilania rau sapu kote pada pude zutu pule nau si rau. Ba asa si lopu na vina sosodena sapu arau si na tie viaqu. Sa Baŋara tu si kote pitua sa qua tinoa. ⁵ Ke gua asa, si mi lopu zutua si keke tie sipu lopu ele kamo sa rane vinaripitui. Mi aqa nia tu sa rane pinule mae tanisa Baŋara. Asa tu kaqu va vura va bakali saripu ta tomedi pa huporo, meke vata dogoro vura ni sari na hiniva tomedi pa binalabala tana tie. Meke pa totoŋo asa si kote hopeke poni Tamasa koari na tie sa vina lavata sapu garodi rini.

⁶ Kasa tasiq, va padapada pule mae nia rau koa gami kara Apolosi sari na ginugua hire, pude guana boka tumae nia gamu sa ginuadi rina

* **3:20** Sam 94:11

zinama gua hire: “Mi luli, na eva_{ni} mo gua pu tozia sa Kinubekubere Hope.” Pude mi lopu eva_{nia} si pude zuka ia si keke nabulu te Tamasa, meke etulia si keke, gua. ⁷ Lopu votikaemu si goi koari na tasimu! Meke lopu boka vahesi pule nigo si goi, sina sari doduru gua pu tagoi goi, si na vinariponi mae guadi mo koe Tamasa.

⁸ Hokara balabala ia gamu sapu sari doduru ginugua maqomaqo saripu ta hivae koa gamu, si ele tago betoi mo gamu. Meke ele tago betoi tu gamu sari doduru minana. Ele guana ba_{na}ra ravutu mia tu si gamu, ba gami si lopu ele. Leana hola mo si pude gua asa, okoro nia gami pude mi koa ba_{na}ra hinokara si gamu, pude mami somana koa ba_{na}ra koa gamu si gami. ⁹ Pa dinono taqarau, si gami na apositolo si poni gami Tamasa sa vasina mumudi hokara. Gua rina tie ta zutudi sapu kaqu tava mate pa matadi ri doduru tie, pude na vinadodogoro koa sa kasia popoa, koari na mateana meke koari na tie. ¹⁰ Pa ginuguana e Karisito, si dono guana tie duviduvili mami si gami, ba gamu si gilagilana mia pa mia kinoa keke koa Sa. Malohoro si gami, ba ninira si gamu. Ta nono_{vala} si gami, ba tava lavata si gamu. ¹¹ Podalae visoroihe meke kamo kamahire, si ovia na memeha si gami. Poko luluradi mo si va sagei gami, ta komiti meke loke mami vetu soti. ¹² Tavetavete sisigiti pa limamami si gami. Pude ta levei gami, si hobe la nia gami sa minana. Tava sigiti meke ta no_{vala}, ba turu va nabu pa mami rina_{nera}ne si gami.* ¹³ Totoso ta zama va kaleana si gami, si hobe lani

* 4:12 TTA 18:3

gami sari na zinama tataru. Guana burene na remoremo mo tana kasia popoa si gami, kamo pa rane ninoroi.

¹⁴ Kubere atu ni rau si gua hire, lopu pude va kurekure gamu, ba pude tozi va gilana ni gamu mo, guana sapu na tuqu soti si gamu. ¹⁵ Be guana ka manege puta tina sarini pu va tumatumae gamu, ba kekeke mo sa tamamia. Pa tooso tarae vura nia rau sa Inavoso Leana koa gamu tatasana, si ta evanae tamamia koe Karisito si rau. ¹⁶ Ke tepa gamu rau si gamu pude mi keha luli au.* ¹⁷ Pa ginugua hie si garunu atu nia rau se Timote. Asa si na tuqu koe Karisito, sapu tataru nia rau, meke ta ronuenta hola koe Karisito si asa. Asa kote va balabala puleni gamu sari na nati vina tumatumae saripu luli rau pa tinoa keke koe Karisito, gua saripu variva tumatumae ni rau koari na ekelesia pa doduru vasina.

¹⁸ Kaiqa gamu si ele podalae vahesi puleni gamu, sina balabala ia gamu sapu gina lopu kaqu pule atu si rau pude hopiki ni gamu, gua. ¹⁹ Ba kote lopu sana pule atu mo si rau, be hiva nau sa Tamasa. Meke kote atu gilana sotia telequ be zama pa niniranira te Tamasa si arini pu vahesi pule ni sara, babe na zinama hoboro mo. ²⁰ Ura sa butubutu banara te Tamasa si lopu koa pa zinama mo, ba pa niniranira. ²¹ Avei si leana koa gamu? Maqu atu va kilasa gamu? Ba maqu atu pa tataru meke na ninono?

5

* **4:16** 1 Kor 11:1; Pil 3:17

Vinarivosa na Binarabarata pa Korapa Ekelesia

¹ Ego, ele ta tozi sapu ta evaṅa pa varikorapa mia gamu sari na vinarivosa na binarabarata kaleadi hola, sapu ari na tie huporo ba lopu hoke evaṅi. Ele avosia rau, sapu keke koa gamu si koa turan̄ia sa loana sa tamana.* ² Vegua ke va sagesage pule ni gamu si gamu? Pada mia si pude talotaṅa hola. Meke sa tie pu evaṅia sa kinaleana sana, si mani tava vura palae koasa mia kinoa binaere pa ekelesia. ³ Arau si koa va seu koa gamu pa tiniḡu, ba lopu hite muliṅini gamu rau pa qua binalabala, guana sapu korapa koa qua mo koa gamu si rau. Pa korapa niniran̄ira tanisa Baṅara Zisu Karisito, si ele vizatia rau sa vina kilasana sa tie sana. ⁴ Pana varigara meke vivinei si gamu, si guana somana mo koa gamu si rau. Meke sa niniran̄ira tanisa nada Baṅara Zisu Karisito si koa Nana koa gamu pude tokani gamu pude tavetia gua sapu zama ni rau. ⁵ Ke mi luara vala koe Setani sa tie sana, pude kaḡu tava mate sa hiniva kaleana pa tinina, pude mani ta harupu sa maḡomaḡona, pana pule mae sa Baṅara. ⁶ Lopu leana pude va lavalavata puleni gamu si gamu! Vegua, lopu ele gilania tu gamu sa vina balau sapu zama guahe: “Keke vasi isiti^d hite mo, ba kote boka va sagea si keke doduru siniovo palava,” gua?* ⁷ Ke mi va vura taloa ia sa tie kaleana, gua sapu sari na tie Ziu si hoke okipani sari doduru isiti pa dia vetu, meke kinai rini sari na palava sapu loke isitidi, pude

* 5:1 Diut 22:30 * 5:6 Qal 5:9

va namaia sa rane Pasova. Meke kaqu guana siniovo palava vaqura pu loke isitina si gamu. Asa tu sa mia tinoa hinokara koe Karisito. Ura ele mate se Karisito pude vulasa pani sari nada sinea guana nada vina vukivukihina sa lami tanisa Inevana Pasova.* ⁸ Gua asa, ke mada keha luli sarini pu kopu nia sa Inevana Tanisa Bereti pu Loke Isitina, mada okipania sa isiti koana, sa isiti tana ninovanovala pa tie meke kinaleana, mada toa nia sa tinoa viana, meke hinokara.*

⁹ Koa sa leta sapu ele kubere atunia rau, si ele tozini gamu tu rau, pude mi lopu somanae koari na tie pu evani sari na vinari riqihi, na gua. ¹⁰ Lopu sari na tie huporo si guni rau, saripu hoke evani sari na vinari riqihi, na pinuhi, na hikohiko, meke na vinalesi beku. Pude lopu koa turani gamu sari na tie huporo, si kote lopu koa hola koasa kasia popoa si gamu. ¹¹ Ba sapu gunia rau hie, si pude mi lopu somanae koa ke tie sapu poza pule nia tasimia koe Karisito si asa, gua, ba variriqihi, na puhi, vahesi beku, zama va kaleana pa tie, naponapo va hola, ba be hikohiko si asa. Sa tie gugua asa, si mi koromia hokara habotu turania, na henahena turania.

¹²⁻¹³ Sarini pu lopu na tie te Karisito, si lopu qua ginugua rau pude va kilasi sari na dia sinea. Ba Tamasa tu si kaqu va kilasi sari na dia sinea. Ba mamu va kilasi tu sari na sinea tadi na tie te Karisito. Ura guahe si zama nia sa Kinubekubere Hope: "Va vura taloa ia sa tie kaleana koasa mia pukuna," gua.*

* 5:7 Ekd 12:5

* 5:8 Ekd 13:7; Diut 16:3

* 5:12-13 Diut

13:5, 17:7

6

Na Vinaripitui pa Vari Korapadi rina Tie te Karisito

¹ Be keke koa gamu si koa nana keke nana vinaritokei koa keke tasina koe Karisito, si variva kurekure hola sapu lopu pamaña nia sa sa Tamasa, meke turaña la nia tu sa sa tasina pa vinaripitui koari na tie varipitui huporodi, ba lopu la koari na koimata tadi na tie te Tamasa pude va toñotia sa dia tinasuna. ² Vegua lopu gilania tu gamu sapu sari na tie te Tamasa si kote varipitui ni sari na tie pa kasia popoa? Be sari na tienā sa kasia popoa ba boka varipitui ni mo gamu, si vegua, lopu boka varipitui ni tu gamu sari na ginugua hitekedi? ³ Lopu gilania tu gamu sapu sari na mateana, ba kote pitui mo gita? Pude gua asa si, na sa si tasuna pude pitui sari na ginugua tanisa kinokoa pa kasia popoa hie? ⁴ Pana ta evaña sari na vinaritokei gua hire koa gamu, si mi lopu paleke lani pa vinaripitui tadi na tie huporo pu lopu ta pamañaedi koari na tie pa ekelesia, ba mi va toñoti mo pa korapa ekelesia. ⁵ Zama guahe si rau pude va kurekure gamu! Nake koa nana mo si keke tie koa gamu sapu pada pude va toñoti sari na vinaritokei pa varikorapadi rina tie te Karisito. ⁶ Ba lopu gua tu si gamu. Karua tie te Karisito si varituraña latu pa vinaripitui, meke sari na tie varipitui huporodi tu si vilasia sa dia vinaritokei!

⁷ Sa mia vinariturāni la pa vinaripitui, si vata dogoro vura nia, sapu namu ele hoqa hokara si gamu. Leana hola pude ta ñoñovala koari na

mia kana, babe hikohiko vagi rini sari na mia tinagotago, meke lopu la pa vinaripitui. ⁸ Ba lopu gua tu, gamu mo telemia si variva kaleana pulei, na vari ñoñovala pulei; kamo koa gamu na tamatasi soti pa vinahesi, ba gua tugo. ⁹ Vegua lopu gilania tu gamu sapu loke tie kaleadi si kaqu boka kamo la pa butubutu bañara te Tamasa? Mi lopu sekesekei puleni gamu; sina lopu boka koa pa butubutu bañara te Tamasa sari na tie gugua hire: na tie variriqihhi, tie vahesi beku, tie barabarata, na koreo pu puta turaña koreo guana tamaloana, meke gua tugo na koreo pu guana tie varivosa; ¹⁰ na tie hikohiko, tie puhi, tie naponapo, tie zama ñoñovala la pa tie, meke na tie hiko doño pa kinoa tie. ¹¹ Kaiqa gamu si ele evañi saripu gua sara. Ba ele tava via si gamu koari na mia kinaleadi, ele tava madi mia si gamu pude te Tamasa; ele tava garo valeana la koe Tamasa si gamu, koasa ñinirañira tanisa Bañara Zisu Karisito, meke koasa Maqomaqona sa nada Tamasa.

Tavetavete ni sari Tinimia pa Ninabuluna sa Tamasa

¹² Kote boka zama si keke tie, “Loketoña si ta hukata nia rau,” gua. Hinokara si asa; ba lopu doduru tiñitoña si leana koa goi. Arau si boka zama mo, sapu doduru tiñitoña si lopu ta hukata ni rau, ba lopu hiva ta totolie guana pinausu si rau pa keketoña.* ¹³ Keke tie pule si kote boka zama, “Na ginani si pude tana tia, meke sa tia si pude tana ginani,” gua. Hinokara si asa, ba kote

* **6:12** 1 Kor 10:23

va murimuri mo Tamasa sari karua arini. Sa tini si lopu pude tavetavete nia pa vinari riqihhi, ba pude nabulu nia tu sa Baṅara; ura sa Baṅara si kopu nia sa tini. ¹⁴ Koasa Nana niniraṅira si va toa pulea Tamasa sa Baṅara Zisu pa minate, ke kaqu va toa pule gita tugo Sa.

¹⁵ Vegua lopu gilania tu gamu sapu sari tinimia si na kukuruna sa tinina e Karisito? Kaqu vagia rau sa tinina Karisito pude va keke la nia koasa maqota? Lopu boka! ¹⁶ Lopu bakala tu koa gamu sapu sa tie sapu ponia sa tinina koasa maqota, si koa keke koa sa si asa? Ura ta tozi va bakala pa Kinubekubere Hope si hie, sapu zama guahe: “Kaqu koa keke tinidia sari kara,” gua.* ¹⁷ Ba asa sapu vala pule nia koasa Baṅara, si koa keke koa Sa pa maqomaqo.

¹⁸ Mi govete nia sa vinari riqihhi. Sari doduru votiki sinea saripu evaṅi na tie, si lopu va kaleania sa tinina soti, ba sa tie sapu evaṅia sa vinari riqihhi, si va kaleania sa sa tinina soti. ¹⁹ Lopu gilania tu gamu sapu sari hopeke tinimia si na Zelepade tanisa Maqomaqo Hope sapu koa koa gamu, meke sapu ponigamu sa Tamasa koa gamu? Sari na mia tinoa si lopu tamugamu telemia, ba te Tamasa tu.* ²⁰ Guana holu gamu Sa koasa minate te Zisu, pude Tanisa si gamu, ke mi tavetavete ni sari na tinimia pa vina lavatana sa Tamasa.

7

Ginugua Vinarihaba

* **6:16** Zen 2:24 * **6:19** 1 Kor 3:16; 2 Kor 6:16

¹ Ego, kamahire si kote olani rau sari na ginugua pu nanasa mae ni gamu pa mia leta. Leana mo be lopu varihaba sa tie. ² Ba sina soku vinari riqihi si koa, ke leana pude hopeke koreo si mani vagi nana barikaleqe telena, meke hopeke vineki si mani vagi nana palabatu telena. ³ Sa palabatu si mani puta turania sa nana barikaleqe, meke sa barikaleqe si mani puta turania tugo sa nana palabatu. Madi variva qetui sari kara tamaloana pa dia tinavete tamaloana. ⁴ Sa tinina sa barikaleqe si lopu nana eke telena, ba tanisa nana palabatu tugo. Gua tugo sa tinina sa palabatu, si lopu nana eke telena, ba tanisa nana barikaleqe tugo. ⁵ Pana hiva ta puta turana si keke, si lopu kaqu korona si keke, ba pana variva egoi ri kara pude lopu variva tata i pa keke kolokolona, si leana mo, pude boka koa soto si gamu pa vinaravara. Beto asa, mamu tiqe variva tata pulei. Pude gua asa si lopu kaqu hoqa pa tinoketoke te Setani si gamu, sina koa gua sapu lopu boka koa va nira si gamu. ⁶ Lopu tozini gamu rau si keke tinarae pude hopeke koa eke meke varavara, ba va malumu gamu rau si gamu pude gua asa. ⁷ Ba sapu okoro nia rau si pude koa gua mo arau pu lopu varihaba si gamu doduru. Ba leana, sina ele hopeke poni ni binokaboka Tamasa sari hopeke tie. Kaiqa si gua arau, meke kaiqa si varihaba.

⁸ Ego, sapu la gua koari kasa pu lopu varihabadi, meke sari na nabonaboko, si zama guae si rau: Leana hola si pude koa gua mo arau si arini meke lopu varihaba. ⁹ Ba be lopu boka tuqe puleni si arini pa dia inokorona sa

tinoa tamaloana, si leana, madi varihaba. Pude varihaba si leana hola nia si pude neneke nia sa puta turana.

¹⁰ Ego, koari na tie varihabadi, si hie sa tinarae kote tozia rau; ba lopu qua tinarae telequ si hie, ba tanisa Banara tu: Sa barikaleqe si mani lopu luara pania sa nana palabatu. ¹¹ Ba be hiva luaria sa, si ego; mani koa lopu varihaba eko mo, babe la varibulei pule mo koasa nana palabatu. Meke sa palabatu, si lopu kaqu luara pania sa nana barikaleqe.*

¹² Hie sa qua binalabala soti telequ, lopu tanisa Banara. Ego, sapu koari kaiqa pule, be keke tie te Karisito si koa nana sa nana barikaleqe pu lopu va hinokaria se Karisito, ba qetu nia mo sa barikaleqe si pude koa soto koasa nana palabatu, si leana; mani lopu luara pania sa palabatu si asa. ¹³ Meke be keke barikaleqe sapu na tie te Karisito, si koa nana sa nana palabatu sapu lopu va hinokaria se Karisito, ba qetu nia mo sa palabatu hie si pude koa soto koasa nana barikaleqe, si ego; mani lopu luara pania sa barikaleqe si asa. ¹⁴ Sina sa palabatu sapu lopu va hinokara, si pa nana kinoa keke koasa nana barikaleqe, si tava tata koe Tamasa si asa. Meke sa barikaleqe sapu lopu va hinokara, si pa nana kinoa keke koasa nana palabatu, si tava tata koe Tamasa si asa. Be lopu gua asa, sari na dia koburu si kote koa gua mo na koburu huporodi. Ba koa gua koasa ginugua asa, si tava madi koe Tamasa si arini. ¹⁵ Ba be keke ari kara tamaloana

* **7:11** Mt 5:32, 19:9; Mk 10:11-12; Lk 16:18

sapu lopu na tie te Karisito, si hiva luara pania sa sa loana sapu na tie te Karisito; leana, va malumia. Pa ginugua hie, si asa sapu na tie te Karisito si ta rupaha. Ura ele tioko gita Tamasa si gita pude koa bule. ¹⁶ Agoi na barikaleqe sapu na tie te Karisito, tasuna pude gilana va bakalia goi sapu kote boka harupia goi sa mua palabatu. Meke agoi na palabatu sapu na tie te Karisito, tasuna pude gilana va bakalia goi sapu kote boka harupia goi sa mua barikaleqe.

Tinoa pu Ponia Tamasa pa Hopeke Tie

¹⁷ Hopeke tie si mani toa nia gua sapu poni nia Tamasa koasa. Mani koa hola si asa koasa kinoa pu koa ia sa toso tiokia Tamasa si asa. Asa tugo sa qua tinarae sapu va tumatumae nia rau koari doduru ekelesia. ¹⁸ Be keke tie si ele ta maguna^d toso va tabea sa sa tinioko te Karisito, si mani lopu podekia pude oki pania sa minagu sapu sa vina gilagila tadi na tie Ziu meke be keke tie si lopu ele ta maguna, toso va tabea sa sa tinioko te Karisito, si mani lopu hata ia pude ta magu. ¹⁹ Pude ta magu, babe lopu ta magu, si lopu arilaena. Sapu arilaena si na vina tabedi tu rina tinarae te Tamasa. ²⁰ Hopeke tie, si mani lopu luara pania sa kinoa gua sapu koa ia sa tatasana, toso va hinokaria sa se Karisito. ²¹ Be na pinausu* si goi, sapu keke votiki tie tu si lalae nia sa doduruna sa mua tinoa, meke tagoa goi se Karisito, si leana mo. Mu lopu talotana nia. Lopu tozi nigo rau pude koa hola na pinausu.

* **7:21** Sari na pinausu pukerane tadi na tie si ta holudi pude na tinagotago tanisa tie pu holuna.

Ba be boka vagi lolomo si goi pude ta rupaha koasa tie pu lalae nia sa mua tinoa, si mu ade vagia sa tinarupaha asa. ²² Ura sa pinausu sapu ta tioko koa sa Baṅara, si ta evaṅae guana tie ta rupahana pude Tanisa Baṅara. Kekenonoṅo gua tugo sapu be sa tie ta rupahana totoṅo ta tioko koe Karisito, si kaqu ta evaṅae gua na pinausu Tanisa Baṅara pude nabulu nia si Asa. ²³ Ele holu gamu Tamasa koasa minate te Zisu, ke mi lopu ta evaṅae na pinausu tana tie. ²⁴ Kasa tasiqu, hopeke tie si mani kopu nia sa kinoa keke koa sa Tamasa, pa kinoa sapu koa ia sa totoṅo ta tioko si asa koe Karisito.

Sari Ninanasa pa Kalina Lopu Varihaba meke sari Nabonaboko

²⁵ Ego, koasa guguadi ri pu lopu varihabadi sapu nanasa mae ni gamu, si loke inolana mae guadi koasa Baṅara si boka poni gamu rau; ba pa korapa Nana tataru variva taleosae, si ronau au Sa. Gua asa, ke maqu tozi ni gamu gua sapu balabala ia rau. ²⁶ Ego, koa gua koasa totoṅo tasuna gua kamahire, si leana hola si pude mamu lopu varihaba mo. ²⁷ Ba be ele varihaba si goi, si mu lopu podekia pude luaria sa loamu; ba be lopu ele varihaba si goi, si mu lopu varihaba. ²⁸ Be varihaba si goi, si lopu sea; meke be varihaba sa vineki vaqura ba lopu sea tugo. Ba tozini gamu rau si hie, sina hiva va balau gamu mo rau koari na tinasuna pa hopeke rane, sapu kote tutuvi rina tie varihabadi.

²⁹ Kasa tasiqu sapu gunia rau si guahe: Ele papaka sa totoṅo! Ke podalae kamahire sari na

tie varihabadi si madi koa naliñali koasa tinavete tanisa Bañara guana loke loadia. ³⁰ Sarini pu kuliusu, si madi koa gua sapu lopu talotañadi. Sarini pu hegere, si madi koa gua sapu lopu qetudi. Sarini pu holuholu, si madi koa gua sapu lopu tadirini sari hinoluholu. ³¹ Sarini pu hatai sari na tinagotago pa pepeso, si madi koa gua sapu lopu ta pusi tu pa tinupitidi rini. Sina sa kasia popoa hie, si lopu kaqu koa seunae gugua hie.

³² Hivani gamu rau pude mi lopu talotaña ni sari soku ginugua. Sa tie pu lopu varihabana, si voriti kale nia mo sa sa tinavete tanisa Bañara, sina podekia sa pude va qetua sa Bañara. ³³ Ba sa tie varihabana si voriti ni mo sa sari na likakalae tana pepeso, pude va qetua sa nana barikaleqe. ³⁴ Ke gua asa si ta daku varikali si asa pa karua siraña. Sa vineki pu lopu varihabana meke sa barikaleqe pu loke loana, si voriti kale nia mo sa sa tinavete tanisa Bañara, sina hiva va madia sa sa tinina meke sa maqomaqona. Ba sa barikaleqe varihabana si voriti kale ni mo sa sari na likakalae tana pepeso, sina hiva va qetua sa sa nana palabatu. ³⁵ Hiva tokani gamu rau, ke zama ni rau saripu gua sara. Lopu podekia rau pude hukata gamu koasa qua tinarae, ba hivani gamu rau pude tavetia gua sapu goto pude tavetia gamu, meke pude vala betoi sari dodurudi rina mia tinoa pude soto va nabu koasa tinavete tanisa Bañara pa doduru bulomia.

³⁶ Ego, be keke koreo meke keke vineki saripu ele ta pinirovetu veko, si ele kamo sari vuaheni tanisa vineki pude varihaba ba lopu hiva pude

tuture varihaba. Be gilania sa koreo sapu lopu leana sa hahanana tanisa meke ninira sa nana hiniva, ke balabala ia sa si leana pude madi varihaba mo sari kara, gua; si leana, madi varihaba mo, gua sapu hiva nia sa. Lopu sea si pude gua asa. ³⁷ Ba be keke tie pa nana hiniva soti si ninira pa nana vinizata pude lopu varihaba, meke be boka tuqe pule nia si asa, meke ele vizatia sa pa nana binalabala si pude gua asa; si leana mo pude lopu haba ia sa sa vineki. ³⁸ Gua asa ke, sa tie pu varihaba si leana mo, ba asa sapu lopu varihaba si leana hola tu.

³⁹ Sa barikaleqe varihabana si lopu ta rupaha toso korapa toa nana sa nana palabatu. Ba pana mate tu sa nana palabatu, si kote tiqe ta rupaha si asa pude haba pulea si keke tie, ba kaqu keke tie te Karisito mo si haba ia sa. ⁴⁰ Ba kote leana hola be lopu varihaba pule si asa. Asa sa qua binalabala, meke va hinokaria rau sapu ta turana koasa Maqomaqona sa Tamasa si rau koasa ginugua hie.

8

Ginani Tava Vukivukihi Tairidi koari na Beku

¹ Ego, hie sa guguadi ri na ginani pu tava vukivukihi tairidi koari na beku, gua sapu kubere mae ni gamu. Hinokara gua sapu zama nia ri kaiqa; sapu gita doduru si tagoa sa tinumatumae. Ba koasa tinumatumae si hoke vahesi pule nia sa tie; ba sa tataru si toka nia sa tie pude toqolo pa dia tinoa koe Karisito. ² Be keke tie si balabala ia sapu na tie tumatumae si asa, gua, si lopu ele vagia sa sa tinumatumae

sapu ta hivae pude vagia sa. ³ Ba sa tie sapu tataru nia sa Tamasa si ta gilana tugo si asa koe Tamasa.

⁴ Gua asa, ke sa guguana sa hinenadi rina ginani pu tava vukivukihi tairidi la koari na beku si guahe: Gilania gita sapu keke mo sa Tamasa, ba sari na beku, si na kinehadi rina tinitonā pu lopu na Tamasa hinokara. ⁵ Meke koadia tugo sari kaiqa pu ta pozae tamasa pa mañauru meke pa pepeso, meke sokudi tugo sari na tamasa meke na bañara arini, gua sari na tie. ⁶ Ba sapu tadigita si koa nana si keke Tamasa mo, sapu sa Tamada. Taveti Sa sari doduru likakalae, meke toa si gita pude Tanisa. Meke keke mo sa Bañara Zisu Karisito, sapu koa Sa si ta tavete sari doduru likakalae, meke koa Sa si toa si gita.

⁷ Ba lopu doduru tie gilania sa hinokara hie. Kaiqa tie visoroihe si hoke somana pa vinahesidi rina beku, meke kamo kamahire totošo henai rini sari na ginani pu ele tava vukivukihi la koari na beku, si lopu niñira sa dia rinañerane. Gua asa ke balabala ia rini sapu somana pule pa vinahesidi rina beku si arini, gua; ke va gilagila ia rini sapu sea si arini. ⁸ Na ginani si lopu kaqu va tata gita koe Tamasa. Be henahena si gita, si lopu kaqu ta evañae tie leada. Be lopu henahena si gita, ba lopu kaqu ta evañae tie kaleada.

⁹ Ba mi kopu puleni gamu, pude sa mia tinarupaha si mani lopu va hoqa ia pa sinea si keke tasimia koe Karisito sapu lopu ele niñira pa nana rinañerane. ¹⁰ Ura be agoi sapu tagoa sa tinumatumae gua asa, si somana henahena pa korapa zelepade tadi na beku; meke keke

tie sapu lopu ele ninira pa nana rinanerane si dogorigo, si kote va varane pule nia si asa, meke atu somana hena ia sa sa ginani pu ta vala koari na beku, ba pa nana vina hinokara si na sinea si asa, gua. ¹¹ Ke sa tasimu sapu malohoro pa nana rinanerane, sapu ele mate hobeia Karisito, si ta novala, sina koa gua koasa mua tinumatumae. ¹² Pa ginugua asa si ele tavete va sea si goi koe Karisito, koa gua sapu va kaleania goi sa tasimu, meke nonoivalia goi sa nana rinanerane malohorona. ¹³ Ke gua asa, be na ginani sapu ta vala pa beku si va hoqa ia pa sinea si keke tasiq, si maqu lopu hena pulea sa ginani sana; pude maqu lopu va hoqa ia pa sinea sa tasiq.

9

Sari na Tinavete Tana Apositolo

¹ Arau si keke tie ta rupahaqu, meke na apositolu. Ele dogoro sotia rau se Zisu sa nada Banara, meke gamu si na vuana sa qua ninabuluna sa Banara. ² Ba be lopu va egoa ri kaiqa sapu arau si keke apositolo, ba gamu si va egoa! Ura sa mia kinoa keke koasa Banara, si va sosodea sapu arau si keke apositolo.

³ Totoso zutu au rina tie, si hire sari na qua inolana koa rini, pude lavelave pule nau. ⁴ Pada mami tugo pude ta poni ginani na napo si gami kara Banabasi pa mami tinavete. ⁵ Meke pada tugo si gami kara, pude turani sari hopeke mami barikaleqe koari na mami inene tarae, be guana varihaba mami gua sapu tavetia ri kaiqa apositolo, meke sari na tasina sa Banara, meke

e Pita. ⁶ Hinokara sapu gami kara Banabasi, si pada mami tugo pude lopu tavetavete telemami pude toka puleni gami! ⁷ Loke tie varipera si hoke tabara pule nia telena koari nana sinomana koasa minate varipera. Loke tie sapu letea keke inuma vaeni, si lopu kaqu hena pulei sari na vuadi ri linetelete pa nana inuma soti. Loke tie pu kopu qoti, si lopu kaqu napo pulei sari na melekedi ri nana qoti telena.

⁸ Lopu zama nia rau si hie pa binalabala tana tie mo, sina sa Tinarae te Mosese ba tozia tugo si hie. ⁹ Ura guahe si tiroa gita pa Tinarae te Mosese: "Totoso neti pani sa bulumakao kapudi sari na huiti, si mu lopu pusi kumuhia goi nuzuna si asa, pude boka ganigani gana," gua. Lopu na bulumakao mo si gunia Tamasa tani,* ¹⁰ ba gita tu si guni gita Sa, totoso zama nia Sa sapu gua asa. Hinokara pa kaiqa ginugua, si koa gita mo si kubere mae Sa. Ura sa tie pu geli va malohoria sa pepeso, meke sa tie pakepakete si taveti rini sari na dia tinavete, meke rove va kenue la ia rini sapu kaqu hopeke vagi dia hinia koari na linetelete. ¹¹ Gami si ele tarae nia sa Inavoso Leana koa gamu guana tie pu leteti sari na kiko, ke pada tugo pude tokani gami gamu koari na mia likakalae.* ¹² Be ari kaiqa apositolo si pada pude vagia sa tinokae gua asa koa gamu, si gami si pada hola ni tu si arini!

Ba lopu hata ia gami si pude ta tokae. Ba koa pa tinasuna pa doduru ginugua si gami, meke tavetavete mo telemami pude toka puleni gami;

* **9:9** Diut 25:4; 1 Tim 5:18 * **9:11** Rom 15:27

pude lopus hukatia sa mia inokorona sa Inavoso Leana te Karisito koa gamu. ¹³ Vegua lopus gilania tu gamu sapu sari na tie pu tavetavete pa Zelepade^d si vagi gedi ginani pa Zelepade, meke arini pu tavetia sa vina vukivukihi pa hope, si vagi gedi hinia tugo koa sa vina vukivukihi?*

¹⁴ Ke kekenono gua tugo asa sarini pu tarae nia sa Inavoso Leana, kaqu toa nia tugo rini sa tinokae sapu vagia rini koasa tinozina sa inavoso, gua sa Baṅara.*

¹⁵ Ba arau si lopus hite tepa ia keke tinokae koa gamu. Meke sipu kubere atu rau kamahire, si lopus pude toka nau kamahire, gua. Leana hola koa rau si pude mate, hola nia si pude ta okipalae sa qua qinetugetu sapu tozia rau sapu guahe: Totoso sapu tarae nia rau sa Inavoso Leana koa gamu, ba lopus vagi tinokae si rau. ¹⁶ Lopu boka vahesi pule nau si rau koasa tinozi vuraena sa Inavoso Leana. Sina ta garunu nia rau si asa pude tavetia. Maqu talotaṅa hola si rau, be lopus tarae nia rau sa Inavoso Leana! ¹⁷ Be pa qua hiniva soti meke tarae si rau, si garoqu pude ta tabara. Ba sina hie si lopus gua asa; sa Tamasa tu vizatau si rau, meke poni nau Sa sa tinavete hie. ¹⁸ Ke pude gua asa, si nasa sa tinabara kote vagia rau? Sa qua tinabara si guahe: Pude tozi vura nia sa Inavoso Leana, meke poni moka nia koari na tie, meke lopus tepa vinariponi koarini gua sapu padaqu pude vagia koasa qua tinavete tarae.

¹⁹ Na tie ta rupahaqu si rau, meke lopus na

* **9:13** Diut 18:1 * **9:14** Mt 10:10; Lk 10:7

pinausu pa keke tie. Ba pa qua hiniva soti si nabulu ni rau sari doduru tie guana pinausu pu loke nana tinabara, pude boka vagi lani rau koe Karisito sari sokudi, gua sapu bokai rau.

²⁰ Totoso koa somanae koari na tie Ziu, si koa guana tie Ziu tugo si rau, pude boka vagi maeni rau si arini koe Karisito. Totoso koa somanae si rau koarini pu ta turana koa sa Tinarae te Mosese, si koa gua tugo arini si rau, pude boka vagi maeni rau si arini koe Karisito. Ba sa Tinarae te Mosese si lopu lalae nia sa qua tinoa.

²¹ Gua tugo sapu be koa somanae si rau koari na Zenitailo^d, si koa gua tugo arini si rau, sarini pu lopu va tabea sa Tinarae te Mosese, pude boka vagi maeni rau koe Karisito si arini. Pa ginugua asa, si lopu va karia rau sa Tinarae te Tamasa, ba pa vina tabena sa si na Tinarae te Karisito si lalae nia sa qua tinoa. ²² Sipu koa si rau pa varikorapadi ri pu malohoro pa rinañerane, si, koa malohoro gua tugo arini si rau, arini pu nunala pude henai babe lopu henai si kaiqa ginani, pude boka vagi maeni rau koe Karisito si arini. Ke koa lululi mo rau sari doduru kineha tie pa doduru ginugua, pude boka harupi rau si kaiqa. ²³ Evani rau sari doduru pu gua arini, pa ginuguana sa Inavoso Leana, pude maqu tozi urahae nia si asa, pude qu somana koari na minana tanisa.

²⁴ Lopu gilania tu gamu, sapu sokudi si somana koasa vinarivose haqala, ba keke mo koa rini si vagia sa pinia? Ke mi haqala pa hahanana gua sapu boka vagia sa mia pinia koe Karisito.

²⁵ Sari hopeke tie pu hiva varivose pa linopilopi

nomana, si podepodekae pude koa ninira pa tini, pude boka vagia sa pinia sapu lopu kaqu koa hola. Ba gita si korapa voriti sisigiti puleni gita pude vagia sa pinia pu kaqu koa hola ninae rane ka rane. ²⁶ Gua asa, ke pa qua kinoa koe Karisito si koa gua na tie pu haqala tonoto la koasa gila pa vinabetona. Meke gua tugo na tie tupatupa si rau, sapu lopu hite tupa sea, ba tale tupa goto koari doduru tinupa. ²⁷ Podepodekae sisigiti pude va ninira ia rau sa tiniqu pude va pinausu ia rau, meke lopu seke tinarae pude kaqu nabulu nia rau sa Banara pa sirana gua pu hiva nia Sa. Gua, pude pana beto tarae arau koari kaiqa si lopu kote siana nia rau sa pinia koe Tamasa.

10

Vinabalau pa Vinahesi Beku

¹ Kasa tasiqu, hivani gamu rau pude balabala ia gua sapu ta evana koari na tiatamada pukerane pu lulia se Mosese. Ari doduru si ta turana koe Tamasa toতোসা koa aqorae koasa lei, meke sari doduru si ene karovo valeana koasa pepeso popana pa vari korapana sa kolo.* ² Ta harupu pa popoa Izipi si arini meke guana ta papitaiso sari doduru koasa lei, meke koasa kolo, pude lulia se Mosese. ³ Sa ginani hopena si poni beto ni Tamasa meke hena ia ri doduru.* ⁴ Meke sari doduru si napoa sa kolo hopena, sapu vura maena koasa patu hopena, sapu koa luli koa rini. Meke sa patu asa si e Karisito.* ⁵ Ta evana sapu

* **10:1** Ekd 13:21-22, 14:22-29
17:6; Nab 20:11

* **10:3** Ekd 16:35

* **10:4** Ekd

gua asa koari doduru sara, ba lopu soku arini si va qetua sa Tamasa, ke tava mate si arini pa soloso qega.*

⁶ Ego, sari doduru ginugua sara, sina vina balau koa gita, pude mada lopu okoro ni sari na kinaleadi gua pu taveti ri kasa.* ⁷ Mu lopu vahesi sari na beku, gua sapu evañia kaiqa arini. Sina guahe si ta kubere pa Kinubekubere Hope: “Sari na tie si habotu henahena, naponapo va hola meke hoqa pa sinea koasa hahanana vinari riqihi si arini,” gua.* ⁸ Mada lopu tavete va sea si gita pa vinari riqihi na binarabarata, gua sapu evañia ri kaiqa pa totoaso asa, ke pa korapana keke rane mo, si ari ka hiokona neta tina si tava mate.* ⁹ Mada lopu podepodekia sa Banara, gua sapu tavetia ri kaiqa arini, meke garata va matei na noki.* ¹⁰ Mada lopu qumiqumi, gugua ari kaiqa sapu qumiqumi, ke tava mate koasa mateana variva mate.*

¹¹ Doduru tinitona sara si ta evaña koa rini, pude na vina padapadae koari kaiqa, meke ta kubere si arini pude na vina balau koa gita. Sina gita si korapa koa koasa totoaso sapu tata pa vinabetona, sapu sa vina gorevuradi rina totoaso pu ele hola. ¹² Asa sapu balabala ia sapu korapa turu va nabu si asa, gua, si mani va balau pude mani lopu hoqa pa sinea. ¹³ Sari doduru tinoketoke saripu ele tutuvi gamu, si arini tugo mo saripu hoke kamokamo pa tie. Ba

* **10:5** Nab 14:29-30 * **10:6** Nab 11:4 * **10:7** Ekd 32:6

* **10:8** Nab 25:1-18 * **10:9** Nab 21:5-6 * **10:10** Nab 16:41-49

sa Tamasa si korapa kopu nigo, meke lopu kaqu va malumigo Sa pude ta toketoke hola nia sa padana sa mua niniranira. Ba be ta toketoke si goi, si kaqu ponigo Sa si keke sirana, gua pude lopu hoqa pa tinoketoke. Gua asa, ke kote boka turu va nabu si goi.

¹⁴ Ke gua asa, kasa qua baere soti, mi govete ni sari na vinahesi beku. ¹⁵ Zama atu si rau koa gamu pu bokaboka mia pa binalabala. Mi vilasia telemia be tofoto sari na qua zinama hire. ¹⁶ Totoso zama leana la nia meke napo nia gita sa kapa koasa ginani hope tanisa Banara, si somana nia gita sa tinaleosae tanisa eharana Karisito. Meke totoso hena ia gita sa bereti vasina, si somana nia gita sa tinoa keke tanisa tinina Sa.* ¹⁷ Kekeke mo sa bereti, meke sokuda si gita. Ba keke tini mo si gita, sina keke mo sa bereti sapu hena ia gita doduru.

¹⁸ Mi dono la i sari na tie Izireli. Arini pu somana hena sa ginani sapu tava vukivukihi koasa hope, si somanae tugo koasa vina vukivukihi la koe Tamasa.* ¹⁹ Ke vegua, sari na beku pu va vukivukihi la i rina tie huporo si koai na tinoa? Meke sari na ginani pu va vukivukihi lani rini si arilaedi? ²⁰ Lokari, sapu gunia rau si gua tu he: Gua sapu tava vukivukihi koari na hope huporodi, si ta vala koari na tomate kaleadi, ba lopu koe Tamasa. Meke lopu hivani gamu rau si gamu pude somana pa vinahesidi ri na tomate kaleadi.* ²¹ Lopu boka napo nia

* **10:16** Mt 26:26-28; Mk 14:22-24; Lk 22:19-20 * **10:18** Liv 7:6

* **10:20** Diut 32:17

gamu sa kapa tanisa Baṅara, beto si napoa pule sa kapa tadi na tomate kaleadi. Meke lopu boka somana henahena si gamu pa tevolo tanisa Baṅara, beto si la pule pa tevolo tadi na tomate kaleadi. ²² Vegua, hiva va bugoria gita sa Baṅara? Balabala ia gita sapu n̄nira hola nia gita si Asa?*

²³ Zama si gamu, “Ta rupaha si gita pude tavetia gua sapu hiva nia gita,” gua. Hinokara si asa, ba lopu doduru t̄n̄itoṅa si leadi. “Ta rupaha si gita pude tavetia gua sapu hiva nia gita,” gua; ba lopu doduru t̄n̄itoṅa si boka toka voleanani gita.* ²⁴ Mani lopu doṅo la ia keke tie gua sapu leana mo koasa, ba mani doṅo la ia tu gua sapu leana la koari na votiki tie.

²⁵ Sari na masa kurukuru sapu ta holuholue pa maketi, si mi henai. Mi lopu nanasa ni be mae guadi koari na vinahesidi rina beku. ²⁶ Ura guahe si zama nia sa Kinubekubere Hope: “Sa kasia popoa, meke sari doduru likakalae vasina si tanisa Baṅara,” gua.*

²⁷ Be guana ruvata gamu keke tie pu lopu na tie te Karisito, pude la henahena koa sa, si mi henai mo gua sapu poni gamu sa. Ba mi lopu nanasa ni, be mae guadi koari na vinahesidi rina beku. ²⁸ Ba be keke tie si zama atu guahe koa gamu: “Sa ginani hie si ele tava vukivukihi tairina la koari na beku.” Be gua si asa, si ego, mi lopu hena ia pude lopu ṅovalia sa tie sapu totozi atu, pude mi lopu tavetia gua sapu lopu toṅoto pa binalabala. ²⁹ Sapu gunia rau si pa

* **10:22** Diut 32:21 * **10:23** 1 Kor 6:12 * **10:26** Sam 24:1

binalabala tanisa tu, lopu tamugamu. Ura sa qua tinarupaha si lopu kaqu ta hukata koari na zinutu tadi na votiki tie. ³⁰ Be ele varavara la nia rau koe Tamasa sa gequ ginani, si na vegua ke kote zutu au tu rina tie si rau pa ginuguana sa ginani sapu ele varavara nia rau?

³¹ Ego, gua mo he: Doduru gua pu taveti gamu, be henahena si gamu, ba be napo si gamu, si mamu taveti pa vina lavatana sa Tamasa. ³² Mi toa nia sa tinoa sapu lopu kaqu nonoivali sari na tie Ziu, babe na Zenitailo, meke sa ekelesia te Tamasa. ³³ Gua sapu hoke podekia rau pude va qetui sari doduru tie koari na qua tinavete, si mi keha luli au. Lopu balabala pule nau si rau pude valeana pule nau mo, ba balabala ia rau sa lineana tadi doduru tie, pude boka ta harupu si arini.

11

¹ Ke mi keha luli au si arau, gua sapu keha lulia rau se Karisito.*

Nobi Batu pa Vinahesi

² Qetu holani gamu rau si gamu, sina hoke balabala au gamu doduru toto, meke luli tugo gamu sari na vina tumatumaee saripu ponini gamu rau. ³ Ba hivani gamu rau pude gilania sapu e Karisito si na batudi ri doduru tie, sa palabatu si na batuna sa barikaleqe, meke sa Tamasa si na batuna e Karisito. ⁴ Ke gua asa, be nobia sa palabatu sa batuna toto varavara babe tarae nia sa sa Inavoso Leana koari na tie, si lopu pamaña nia sa se Karisito. ⁵ Meke be keke

* **11:1** 1 Kor 4:16; Pil 3:17

barikaleqe si lopu nobia sa batuna, meke varavara, meke tarae nia sa Inavoso te Tamasa koari na tie, si lopu pamaña nia sa sa nana palabatu. Lopu votikaena sa barikaleqe sapu gua asa, meke sa barikaleqe sapu be koto golugolu. ⁶ Be lopu hiva nobi batu sa barikaleqe pa totošo vinahesi, si ego mani koto va golugolu mo. Ba sina variva kurekure koasa si pude koto va golugolu, gua, si ego; mani nobia sa batuna. ⁷ Sa palabatu si lopu ta hivae pude nobia sa batuna pa totošo vinahesi, sina na kinehana sa Tamasa si asa. Ba sa barikaleqe si na kinehana sa nana palabatu.*

⁸ Ura sa palabatu si lopu ta tavete pa kukuru tinina sa barikaleqe, ba sa barikaleqe tu si ta tavete pa kukuru tinina sa palabatu. ⁹ Meke lopu tavetia Tamasa sa palabatu meke ponía koasa barikaleqe, ba tavetia tu Tamasa sa barikaleqe meke ponía koasa palabatu.* ¹⁰ Pa ginuguadi ri na mateana, si leana mani nobi batuna tugo sa barikaleqe pa totošo vinahesi, pude na vina gilagilana sapu asa si koa aqorae koasa nana palabatu. ¹¹ Ba pa tinoa keke koasa Bañara, si lopu boka koa eke telena sa barikaleqe, meke lopu boka koa eke telena sa palabatu. ¹² Ura gua sapu ta tavete sa barikaleqe pa kukuru tinina sa palabatu, si gua tugo, sapu sa koreo si ta podona koasa barikaleqe. Ba e Tamasa mo telena ponía sa tinoa koari doduru tiñitona.

¹³ Vizatia telemia sapu be leana mo sapu lopu nobi batu sa barikaleqe, meke varavara la koe Tamasa pa vinarigara tie. ¹⁴ Hinokara sapu sa

* **11:7** Zen 1:26-27 * **11:9** Zen 2:18-23

hahanana tinoa pa pepeso si va tumatumaeni gamu sapu be gele kaluna sa koreo, si lopu koa ia pinamaña. ¹⁵ Ba koasa barikaleqe, si na nana tinolava si asa. Ta hia nia sa barikaleqe sa kalu gelena, pude guana nana nobi batu si asa. ¹⁶ Ba be keke tie si hiva varitokei nia sa ginugua hie, si gua mo he si boka tozini gamu rau; sapu gami meke sa ekelesia te Tamasa, si loketoña pule kaiqa votiki mami vinaturu pa sirana vinahesi.

Sa Ginani Hope Tanisa Bañara

(Matiu 26:26-29; Maka 14:22-25; Luke 22:14-20)

¹⁷ Koari na tinarae pu kote zama ni rau hire, si lopu kaqu vahesi gamu rau, sina sari na mia vinarigara pa vinahesi, si lopu koa i tinokae, ba na ninovanovola tu. ¹⁸ Kekenu, si ele avoso nia rau sapu hoke varitokei si gamu koari na mia toতো varigara. Va hinokaria tugo rau si asa pa kaiqa ginugua. ¹⁹ Gina ta hivae tugo sari na vinaritokei koa gamu, pude boka ta dogoro va bakala sarini pu va qetua sa Bañara koasa dia sinoto koasa hinokara. ²⁰ Meke sipu varigara gamu pude hena ia sa ginani hope tanisa Bañara, si kekeñoño gua mo sapu be lopu hena ia gamu si asa, sina lopu hena ia gamu pa sirana toñotona. ²¹ Ura toতো henahena gamu, si hopeke tie si lopu aqa ba hena va deña meke lopu balabala i saripu mae mumudi, ke ovia si kaiqa, meke kaiqa si napo va viviri tu. ²² Koadia mia vetu ba gamu pude vasina boka hena na napo, ba na vegua ke ñoñovalia tu sa ekelesia te Tamasa, meke va kurekure i tu saripu loke gedi? Balabala

ia gamu si kote vahesi gamu rau gua? Lokari hokara! Namu lopu kaqu vahesi hokahokara gamu tu rau!

²³ Ura sa vina tumatumae gua sapu vagia rau koasa Baṅara si ponini gamu rau hie: Sapu pa bonina sapu ta qorae Sa, si vagia e Zisu sa Baṅara sa bereti. ²⁴ Meke sipu ele varavara la nia Sa koe Tamasa, si videvidea Sa, meke zama: “Hie tugo sa tiniqu sapu ta poni koa gamu. Mi hena ia si hie, mamu balabala Au,” gua. ²⁵ Meke gunia tugo Sa sa kapa vaeni, sipu beto henahena rini, si vagia Sa sa kapa meke zama: “Sa kapa hie si na vinariva egoi vaqura te Tamasa, sapu ele ta tokoro veko koasa eharaqu. Totoso napoa gamu si hie, si mi balabala Au,” gua si Asa.* ²⁶ Ura doduru totoso pana hena ia gamu sa bereti hie, meke napoa gamu sa vaeni hie koa sa kapa, si tozi vura nia gamu sa minate tanisa Baṅara, osolae kaqu pule mae si Asa.

²⁷ Ke asa sapu lopu hena sa bereti meke napoa sa vaeni koasa kapa tanisa Baṅara pa pinamaṅana Sa, si tavete va sea si asa koasa tinina, meke na eharana sa Baṅara. ²⁸ Gua asa, ke hopeke tie si kaqu pitu pule nia nana tinoa telena, meke tiqe hena sa bereti, meke napoa sa vaeni. ²⁹ Ura sa tie pu hena ia sa bereti meke napoa sa vaeni koasa kapa, meke lopu doṅo gilania sa sa ginuana sa tinina sa Baṅara, si tepa ia sa sa vina kilasa te Tamasa. ³⁰ Gua asa ke soku gamu si malohoro, meke moho, meke kaiqa gamu si mate. ³¹ Ba be pitu puleni gita si gita, si

* **11:25** Ekd 24:6-8; Zer 31:31-34; Ekd 24:6-8

lopu kaqu ta pitu koe Tamasa. ³² Ba ta pitu, meke tava kilasa vata kale koasa Baṅara si gita, pude lopu kote ta pitu meke tava kilasa turanae koasa kasia popoa pa rane mumudi.

³³ Ke gua asa, kasa tasiq̄u, pana varigara gamu pude hena ia sa ginani hope tanisa Baṅara, si mi vari aq̄ae valeana. ³⁴ Ba be ovia si keke koa gamu, si mani henahena pa nana vetu, pude mani lopu tava kilasa koe Tamasa totošo varigara si gamu. Sari kaiq̄a ginugua pule, si kote va toṅoti mo rau pana atu rau.

12

Sari na Vinariponi Tanisa Maqomaqo Hope

¹ Ego, kasa tasiq̄u, hiva va gilani gamu rau sa hinokara koasa guguadi rina vinariponi tanisa Maqomaqo Hope. ² Gilania mia gamu sapu pa totošo pu koa na tie huporo si gamu, si ta turana va sea pa soku sirana si gamu koari na vinahesidi rina beku pu loke dia tinoa. ³ Gua asa, ke hiva nia rau pude gilania gamu sapu loke tie pu ta turana koasa Maqomaqo Hope, si kote boka zama nia sapu “Ta levei se Zisu,” gua. Meke loke tie pule si boka zama nia sapu, “E Zisu si na Baṅara,” gua, ba asa mo sapu ta turana koasa Maqomaqo Hope.

⁴ Sokudi sari votivotiki vinariponi maqomaqo si koa, ba keke mo sa Maqomaqo Hope pu variponi ni si arini.* ⁵ Sokudi sari na votivotiki tinavete ninabulu, ba keke mo sa Baṅara pu ta nabulae. ⁶ Sokudi sari na votivotiki tinavete pu

* **12:4** Rom 12:6-8

evani gita na tie, ba keke mo sa Tamasa pu poni nia sa binokaboka koa gita doduru pude taveti sari doduru tinavete arini. ⁷ Sa sinomana tanisa Maqomaqo Hope koari hopeke tie te Karisito si vata dogoro vura koari na hopehopeke dia tinavete, pude valeani sari doduru tie. ⁸ Koa keke tie si ta poni nia sa koasa Maqomaqo Hope pude tozia sa inavoso tanisa ginilagilana lohina, ba koa keke tie pule si ta poni nia sa pude tozia sa tinumatumae. ⁹ Sa Maqomaqo Hope si ponia sa rinaṇeraṇe koa keke tie, ba pa keke tie pule, si ponia Sa sa niniraṇira pude salani saripu moho. ¹⁰ Ponia sa Maqomaqo Hope koa keke tie sa niniraṇira pude tavete tinavete variva magasadi, ba koa keke pule si ponia Sa sa binokaboka pude tarae nia sa zinama te Tamasa. Koa keke pule si ponia Sa sa binokaboka pude dono gilania sapu be maedi koari na tomate kaleadi sari na inavoso, babe koasa Maqomaqo Hope. Pa keke tie pule si ponia Sa sa binokaboka pude zama ni sari na votiki vinekala lopu ta gilnadi, meke koa keke pule si na binokaboka pude rupahi ginuadi sari na vinekala arini. ¹¹ Sari doduru hire si na tinavete tana kekeke Maqomaqo mo. Meke ponia sa Maqomaqo Hope asa pa hopehopeke tie sa binokaboka gua sapu hiva ponia Sa.

Keke Tini se Karisito, Ba Soku Kukuruna

¹² Sa tinina sa tie si keke mo, ba soku kukurudi. Votivotikaedi sari na kukuru tini, ba ta varihodae si arini meke ta evanae keke tini mo. Kekenono gua tugo asa se Karisito.* ¹³ Ura pa tinoa keke koa Sa, si gita na tie Ziu, babe Zenitailo,

* **12:12** Rom 12:4-5

na pinausu, babe lopu na pinausu, ba ele ta papitaiso si gita koasa Maqomaqo Hope, meke ta varigarae pa keke tini mo, meke ele ta poni nia gita pa buloda si keke Maqomaqo mo.

¹⁴ Sa tini tie si lopu keke kukuruna mo, ba soku kukuruna. ¹⁵ Be zama sa nene, "Arau si lopu na lima, ke lopu na kukuruna sa tini si rau," gua, ba korapa soto nana mo koasa tini, ke lopu boka pude paqaha pule nia si asa. ¹⁶ Be zama sa taliṇa, "Arau si lopu na mata, ke lopu na kukuruna sa tini si rau," gua, ba korapa soto nana mo koasa tini, ke lopu boka pude paqaha pule nia si asa. ¹⁷ Be tale mata mo si koa pa tini, si lopu kaqu boka avavosae si asa. Meke be tale taliṇa mo si koa pa tini, si lopu kaqu boka va humaṇa si asa. ¹⁸ Ba ele va tana va tonoto betoi Tamasa sari hopeke kukuru tini, pa dia vasidi pu hiva veko ni Sa. ¹⁹ Kote loketoṇa sa tini, be tale keke kukuruna mo si koa. ²⁰ Ke gua asa, si soku sari kukukurudi, ba keke mo sa tini.

²¹ Gua asa, ke lopu boka zama sa mata koasa lima, "Lopu ta hivae si goi koa rau," gua. Meke lopu boka zama sa batu koasa nene, "Lopu ta hivae si goi koa rau," gua. ²² Uve, loketoṇa si kote boka tavetia gita, be loketoṇa sari na kukuru tini saripu donodono guana malohorodi. ²³ Meke sari na kukuru tini saripu lopu balabala va arilaedi i gita, si hoke pamaṇa ni tugo gita; meke sari na kukuru tini pu variva kurekuredi, si hoke va paeri gita. ²⁴ Ba sari na kukuru tini pu dono lea si lopu hoke va paeri gita. Tavete gunia Tamasa sapu gua asa koa sa tini, pude sari na kukuru tini pu lopu hoke ta pamaṇae; si madi

ta pamaṅae tugo. ²⁵ Ke gua asa si loke vinari paqahi si koa koasa tini, ba sari doduru hopeke kukuruna sa tini si kekeṅoṅo mo sa vinari kopue.

²⁶ Be keke kukuruna sa tini si koa ta sigiti, sari doduru kukuruna si somana ta sigiti. Be keke kukuruna si ta vahesi, sari doduru si somana qetu beto tugo koasa.

²⁷ Ego, gamu doduru si na tinina e Karisito, meke hopeke gamu si na kukuruna sa tinina Sa.

²⁸ Koasa ekelesia, si ele hopeke vekoi Tamasa pa dia vasina sari doduru tie: kekenu sari na apositolo, vina rua sari na poropita, vina ṅeta sari na titisa, meke tiqe somana mae tugo saripu tavete tinavete variva magasadi, na tie salaṅa, meke saripu boka toka ni sari na votiki tie, na tie totoli bokabokadi pude vagi sari na tie pude varitokae pa ekelesia; meke saripu boka zama pa votiki vinekala.* ²⁹ Lopu na apositolo beto, babe na poropita beto, babe na titisa beto si arini. Lopu ari doduru si boka pude tavete tinavete variva magasadi.

³⁰ Lopu ari doduru si boka salaṅa minoho, meke lopu ari doduru si zama pa votiki vinekala, babe boka pude rupahi ginuadi gua saripu ta zamae pa votiki vinekala.

³¹ Mi okoro zoṅazona pude ta poni ni sari na binokaboka arilaedi.

Meke kamahire si hiva va dogoroni gamu rau sa sirana tanisa tataru sapu leana hola.

13

Sa Tataru

* **12:28** Epi 4:11

¹ Be boka zama ni rau sari na vinekala tadi na tie, meke tadi na mateana, ba be loke qua tataru, si kekeno_o gua mo na kizana sa belo sari na qua zinama, sapu qaleqalenana hoboro mo, ba loke ginuadi. ² Be na tie bokaboka pa tinarae si rau, meke be bokaboka si rau pude gilana betoi sari doduru tinito_a, meke gua tugo sari na tinito_a tomedi, be ni_nira hola sa qua rinane_rane, meke boka va rizui rau sari na toqere; ba be loke qua tataru, si namu na loke laequ si rau.* ³ Be poni beto ni rau sari doduru qua likakalae koari na habahuala, meke be va malumia rau sa tiniqu pude ta sulu; ba be loke qua tataru, si namu loke lineana si kote vagia rau pude va qetua sa Tamasa.

⁴ Na tataru si no_o, meke va tukana. Lopu konokono, babe vahesi pule nia, na va lavalavatae pule nia si asa. ⁵ Koa ia na pinama_a la pa tie, meke lopu balabala pule nia. Lopu tuturei ta naziri si asa, meke lopu kopu veko nia sa sa sinea tana votiki tie. ⁶ Na tataru si lopu qetu nia sa kinaleana, ba qetu nia sa sa hinokara. ⁷ Sa tie pu tagoa sa tataru hinokara si koa hola sa tataru tanisa pa doduru ginugua, meke sa nana rinane_rane, na rinoverove koe Tamasa si koa hola, meke turu va nabu si asa pa doduru tinasuna.

⁸ Koa nana sa binokaboka pude tarae nia sa zinama te Tamasa, ba lopu kote koa hola si asa. Koa nana sa binokaboka pude zama pa votiki vinekala, ba kote tava kokoi mo si asa. Koa nana sa binokaboka pude tozia sa tinumatumae, ba

* 13:2 Mt 17:20, 21:21; Mk 11:23

kote hola taloa si asa. Ba sa tataru si koa hola ninae rane ka rane. ⁹ Ura lopu ele tumae beto ni gita sari na tinumatumae, meke sari nada tinarae si lopu hokotodi. ¹⁰ Ba pana mae tu sapu sa hokotona, si kaqu hola taloa sapu lopu hokotona. ¹¹ Totoso kobukoburuqu rau, si sari doduru qua zinama, na binalabala, na vinizavizata, si gua mo tadi na koburu. Ba sipu na tie nomaqu si rau, si luara pani rau sari na hahanana koburu. ¹² Meke kekeṇoṇo gua tugo asa si gita. Sapu gua dogoria gita kamahire, si guana doṇo burubara mo pa tiroana ridana; ba pana mae tu sa totoso mumudi, si kaqu dogoro va tinitoa ia gita sa hinokarana. Kamahire si gilagilana va kukutapo mo si rau, ba pana mae tu sa totoso mumudi si kaqu gilagilana va bakala si rau, kekeṇoṇo gua sapu kamahire si ele gilana va bakalau sa Tamasa si rau.

¹³ Ke gua asa si ari ka ṇeta hire si koa hola ninae rane ka rane: sa rinanerane, sa rinoverove, meke sa tataru. Ba sapu nōmana hola koarini, si na tataru mo.

14

Sari na Vinariponi Maqomaqo

¹ Ke mi koa varivari tatarue doduru totoso pa mia tinoa. Mi hata zoṇazoṇai sari na vinariponi maqomaqo. Sapu arilaena hola si na binokaboka pude tarae nia sa zinama te Tamasa. ² Ura asa sapu zama pa votiki vinekala, si lopu zama la koari na tie si asa, ba koe Tamasa. Zama ni sa sari na hinokara tomedi pa korapa ṇiniraṇira tanisa Maqomaqo Hope. Ba loke tie tumae ni

gua saripu zama ni sa. ³ Ba asa sapu tarae nia sa zinama te Tamasa, si zama la koari na tie si asa, meke toka ni, na sovutu va ninirai, meke va manoti sa si arini. ⁴ Asa sapu zama pa votiki vinekala si toka pule nia mo telena, ba asa sapu tarae nia sa zinama te Tamasa, si toka ni sa sari doduru tienā sa ekelesia pude toqolo pa dia rinanerane. ⁵ Hivani gamu tugo rau pude zama pa votiki vinekala si gamu doduru. Ba sapu hiva hola nia rau, si pude gamu doduru si tagoa sa binokaboka pude tarae nia sa zinama te Tamasa. Ura sa tie pu tarae nia sa zinama te Tamasa, si varitokae hola nia sa si asa sapu zama pa votiki vinekala. Ba asa sapu zama pa votiki vinekala si leana, be koa nana keke tie sapu boka va bakali gua saripu zama ni sa, pude boka ta tokae sari doduru tienā sa ekelesia.

⁶ Kasa tasiqu, be guana atu si rau koa gamu, meke zama pa votiki vinekala, si nasa sa qua vinaritokae koa gamu? Be guana lopu atu va vura ia rau si keke inavoso te Tamasa, babe keke ginilagilana, babe tarae nia sa zinama te Tamasa, babe tozia sa vina tumatumae, si namu loke qua vinaritokae koa gamu! ⁷ Ego, mi balabala i sari na ivivu na mike tana miuziki sapu loke dia tinoa. Be lopu ta ivu va avoso lea, babe ta mike va avoso lea sa tiunina sa kinera, si lopu kaqu boka gilania rina tie sa tiunina. ⁸ Be lopu ivu va bakala ia sa tie sa buki vina gilagila pude varipera, si lopu kaqu boka va namanama sari na tie varipera. ⁹ Kekenonono gua tugo asa, sapu be zama pa votiki vinekala si gamu, si loke tie kote boka gilania gua saripu ta zamae, be lopu bakala

si arini. Ke sari na mia zinama si murimuri taloa mo pa galegalearane. ¹⁰ Soku sari na vinekala votivotikaedi pa kasia popoa, ba hopeke koa dia ginuadi si arini. ¹¹ Ba be lopu tumae nia rau sa vinekala sapu ta zamae, si asa sapu zama nia sa vinekala sana, si na tie karovona koa rau, meke arau si na tie karovoqu koa sa. ¹² Meke gua tugo asa si gamu. Koa gua sapu okoro ni gamu sari na vinariponi maqomaqo, si mi tavetavete valeana ni sari na vinariponi arini, pu boka varitokae pude va n̄nira ia sa ekelesia.

¹³ Ke, asa sapu zama pa votiki vinekala, si mani varavara tepa ia sa binokaboka pude va bakali ginuadi saripu zama ni sa. ¹⁴ Ura be varavara si rau pa votiki vinekala sapu lopu tumae nia rau, si sa maqomaqoqu mo si varavara, ba lopu gilani rau ginuadi saripu zama ni rau. ¹⁵ Pude gua asa, si nasa si kote tavetia rau? Leana si pude maqu varavara pa maqomaqoqu, meke maqu varavara tugo pa zinama sapu tumae nia rau. Maqu kera pa maqomaqoqu, ba maqu kera tugo pa zinama sapu tumae nia rau. ¹⁶ Be varavara zama leana la si goi koe Tamasa pa votiki vinekala, si vegua meke kote boka tumae nia ri na tie pu somana pa vinalesi sa mua vinaravara, pude boka zama "Emeni" si arini pa vinabetona? Ura lopu hite gilania rini si keke vasi tiniona gua saripu zama ni goi. ¹⁷ Be vea leleana gua sa mua vinaravara zama leana koe Tamasa, ba loke tinokae si kote boka vagi nia ri kaiqa koa sa mua vinaravara.

¹⁸ Zama leana si rau koe Tamasa, sapu arau si hoke zama pa votiki vinekala, holani gamu si gamu doduru. ¹⁹ Ba pa totošo vinarigara pa

vinahesi, si leana hola koa rau pude maqu zama ni ka visavisa zinama mo, saripu boka ta tumae pude va tumatumae ni sari kaiqa, ba lopu pude zama ni soku tina zinama pa votiki vinekala sapu lopu bakala ginuadi.

²⁰ Kasa tasiq, mi lopu balabala gugua ri na koburu, ba mi koa guana koburu pu lopu tumae ni sari na kinaleana. Mi koa na tie komiha mia pa binalabala. ²¹ Guahe si ta kubere pa Kinubekubere Hope:

“Pa beru karovodi meke pa votiki vinekala si kote zama la si Arau koari na Qua tinoni, be gua asa, ba lopu kaqu hiva va avoso mae si arini koa Rau,” gua sa Banara.*

²² Gua asa, ke sa binokaboka pude zama pa votiki vinekala si na vina gilagila pude toka ni saripu lopu va hinokara, lopu tadi pu va hinokara. Ba sa binokaboka pude tarae nia sa zinama te Tamasa, si na vina gilagila pude toka ni saripu va hinokara, lopu tadi ri pu lopu va hinokara. ²³ Be guana varigara sari doduru tien sa ekelesia, meke hopeke tie gamu si podalae zama pa votiki vinekala, meke be nuquru mae si kaiqa tie pu lopu va hinokara meke lopu gilania rini sapu gua korapa ta evana, si kote zutuni gamu pekipeki rini. ²⁴ Ba be nuquru mae si asa sapu lopu va hinokara, babe asa sapu lopu gilania sapu gua korapa ta evana, meke tarae nia gamu doduru sa zinama te Tamasa, si kote ta suni bulona si asa koari na zinama pu avosi sa, meke kote doño gilania sa sapu na tie sea si asa. ²⁵ Meke sari na binalabala tomedi pa bulona

* 14:21 Ais 28:11-12

si kote ta gilana vura, meke kaqu hoqa todoño si asa pude vahesia sa Tamasa, meke zama guahe: “Hinokara sa Tamasa si koa pa korapa mia gamu tani,” gua.

Sari na Vinari Lulidi rina Tinavete pa Vinahesi

²⁶ Ego, kasa tasiq̄u, pana varigara gamu pa vinahesi, si keke tie si mani tuturaña pa kinera, keke si mani tozia keke vina tumatumae, keke si mani va vura ia si keke inavoso maena koe Tamasa, keke pule si na zinama te Tamasa pa votiki vinekala, meke keke pule si mani rupahia gua sapu ta zamae. Sari doduru hire si madi varitokae koasa ekelesia. ²⁷ Be keke tie si hiva zama pa votiki vinekala, si karua, babe ka ñeta tie mo padana si kaqu hopeke zama, meke keke tie si kaqu rupahi sari dia zinama. ²⁸ Ba be loke tie sapu boka ruparupaha, si madi koa noso mo saripu zama pa votiki vinekala. Madi vari zama ekei mo teledia, meke koe Tamasa mo.

²⁹ Ari karua babe ka ñeta mo saripu bokaboka pude tarae si madi zama pa hopeke toso. Ari kaiqa pule si madi va avoso valeana mo.

³⁰ Ba be keke arini sapu habotu pa korapana sa vinahesi si vagia si keke inavoso maena koe Tamasa meke hiva tozia sa; ego asa sapu korapa tarae si mani noso paki. ³¹ Ura gamu doduru si boka hopeke vagi lolomo pude tarae, pude boka variva tumatumae i si gamu doduru, meke variva ñinira i. ³² Asa sapu tarae nia sa inavoso te Tamasa, si boka tuqe pule nia pude aqa va noño nia sa nana toso pude zama. ³³ Ura sa Tamasa si lopu hiva nia sa ñinoveoro hoboro, ba hiva nia Sa sa vinariluli pa binule.

Gua sapu ta evaṅa koari doduru ekelesia tadi na tie te Tamasa, ³⁴ si madi koa noso sari na barikaleqe koari na vinarigara. Lopu tava malumu si arini pude zama, sina gua sapu koa pa Tinarae te Mosese, si madi koa kaurae koari na palabatu mo si arini, gua. ³⁵ Be hiva gilania rini si keketona, si madi nanasa mo koari na dia palabatu pa dia vetu kinoa. Variva kurekure sa barikaleqe pude zama pa vinarigara pa vinalesi.

³⁶ Ba vegua, balabala ia gamu sapu koa gamu mo si nuquru mae gua sa zinama te Tamasa? Babe koa gamu eke mo ta vatu sia? Lokari!

³⁷ Be keke tie si balabala ia sapu na tie tarae te Tamasa si asa, babe tagoa sa si keke binokaboka maqomaqo, gua, si mani tumae nia, sapu gua pu kubere atu ni rau hire, si na tinarae tanisa Baṅara. ³⁸ Ba be lopu hiva va avosia sa sapu gua tozia rau, si mi lopu va avosia tugo.

³⁹ Ke gua asa, kasa tasiq, mi okoro zonazona pude tarae nia sa zinama te Tamasa. Ba mi lopu hukati sari na tie pude zama pa votiki vinekala.

⁴⁰ Doduru tinitona si madi ta tavete pa sirana gotogotona, pude ta luli valeana.

15

Sa Tinuru Pule te Karisito

¹ Kasa tasiq, hiva va gilana puleni gamu rau sa Inavoso Leana sapu ele tarae nia rau koa gamu, meke sapu ele tagoa gamu, meke vasina si ta sokirae sa mia rinaṅerane. ² Koasa Inavoso Leana sapu tarae nia rau koa gamu si ta harupu si gamu. Ba be lopu rane va nabua gamu si asa, si loke gugua sa mia vina hinokara.

³ Tozi va karovo atua rau koa gamu, gua sapu ele vagia rau, meke sa natina si arilaena hola, sapu se Karisito si ele mate hobei sari nada sinea, gua sapu ta kubere pa Kinubekubere Hope,*
⁴ sapu ta pomunae si Asa, ba pa rane vina neta si turu pule pa minate, gua sapu ta kubere pa Kinubekubere Hope,*
⁵ sapu ta dogoro si Asa koe Pita, meke beto asa si ta dogoro tugo koari ka manege rua apositolo.*
⁶ Beto asa, si pa keke totosona si vata dogoro pule nia si Asa koari ka lima gogoto tie pu va hinokara. Sokudi arini si korapa toa dia, ba kaiqa si ele mate.
⁷ Beto asa si ta dogoro si Asa koe Zemisi, meke tiqe koari doduru apositolo.
⁸ Meke mumudi hokara si ta dogoro si Asa koa rau. Kekeṅoṅo guana tie sapu lopu ele kamo valeana nana totoso meke ta podosi rau.*

⁹ Ura arau si hiteke hola koari doduru apositolo. Meke lopu hite garoqu rau si pude ta pozae na apositolo, sina ele ṅoṅovalia rau sa ekelesia te Tamasa.*
¹⁰ Ba koasa tataru variharupi te Tamasa, si boka ta evanae gua hie si arau. Meke sa tataru pu poni nau Sa si lopu ta okipalae hoboro. Ura pa kaiqa ginugua, si tavetavete va ninira hola ni rau sari doduru apositolo. Ba lopu na qua tinavete soti telequ, ba sa tataru variharupi tu te Tamasa sapu koa tavetavete koa rau.
¹¹ Ke gua asa, si be arau si tarae koa gamu, babe ari kaiqa apositolo pule, ba kekeṅoṅo mo

* **15:3** Ais 53:5-12 * **15:4** Sam 16:8-10; Mt 12:40; TTA 2:24-32

* **15:5** Mt 28:16-17; Mk 16:14; Lk 24:34,36; Zn 20:19 * **15:8**

TTA 9:3-6 * **15:9** TTA 8:3

sapu gua tarae nia gami, meke asa tugo si va hinokaria gamu.

Sa Nada Tinuru Pule pa Minate

¹² Ego, ele tarae nia gami sapu Karisito, si ele turu pule pa minate, gua. Ba vegua ke zama si kaiqa gamu, sapu sari na tie matedi si lopu kaqu toa pule pa minate, gua? ¹³ Be hinokara sapu lopu kaqu toa pule saripu mate, si lopu hinokara tugo sa tinuru pule te Karisito. ¹⁴ Meke be lopu turu pule pa minate se Karisito, si loke laena sa mami tinarae koa gamu, meke loke laena tugo sa mia rinañerane koa Sa. ¹⁵ Ba sapu kaleana hola, si gami na apositolo si kote ta zutu nia sapu gami si tarae nia sa kinohakoha koasa guguana sa Tamasa. Ura zama si gami sapu ele va toa pulea Tamasa pa minate se Karisito, gua. Ba pude hinokara sapu saripu mate si lopu kaqu toa pule pa minate, si lopu va turu pulea tugo Tamasa pa minate se Karisito. ¹⁶ Ura be lopu tava toa pule pa minate saripu mate, si e Karisito ba lopu tava toa pule tugo pa minate. ¹⁷ Meke be lopu va turu pulea Tamasa pa minate se Karisito, si loke guguana sa mia rinañerane, meke korapa koa hola mia pa mia sinea si gamu. ¹⁸ Meke arini pu ele va hinokaria se Karisito, meke ele mate, ba lopu kaqu toa pule tugo. ¹⁹ Be sa nada kinalavarae koe Karisito si tana tinoa pa pepeso mo hie, si variva talotaña hola si asa, ke variva tataruda si gita, hola ni sari doduru tie pa kasia popoa.

²⁰ Ba sa hinokarana, si ele va turu pulea Tamasa se Karisito pa minate. Asa si na vina

sosodena sapu, arini pu koa keke koe Karisito meke mate, si kaqu va toa pulei tugo Tamasa. ²¹ Kekenono gua tugo sapu keke tie va mae ia sa minate, si keke tie tugo va mae ia sa tinoa pule pa minate. ²² Ura gua sapu pa dia sinoto koe Adama^d si mate nia ri doduru tie, si pa dia sinoto koe Karisito si kaqu turu pule nia ri doduru. ²³ Hopeke rini si tava toa pule pa hopeke dia toso. Kekenu se Karisito, meke mumudi sari Nana tie pana kaqu pule mae i Sa. ²⁴ Beto asa meke kaqu tiqe kamo sa vinabetona sa kasia popoa. Kaqu va kilasi Sa sari doduru tie na maqomaqo, pu tago niniranira pa manauru meke pa pepeso. Meke kaqu va karovo vala Sa sa binanara koe Tamasa sa Tamana. ²⁵ Ura kaqu koa Banara se Karisito, osolae kaqu va boka ia Tamasa si Asa pude va kilasa beto pani sari doduru Nana kana, pude nati hiniva ni Sa si arini.* ²⁶ Sa kana vina betobeto hokara pude tava kilasa, si na minate. ²⁷ Ura guahe si ta zamae koa sa Kinubekubere Hope: “Ele va boka ia Tamasa pude nati hiniva ni Sa sari doduru tiniona”, gua. Bakala mo sapu sa zinama “doduru tiniona,” si lopu nae somanae nia Sa sa Tamasa, sapu vekodi sari doduru tiniona pa niniranira te Karisito.* ²⁸ Ba pana ele ta veko pa niniranira te Karisito sari doduru tiniona, si kaqu vala pule nia telena sa Tuna, koasa niniranira te Tamasa sapu ponina sa niniranira koa Sa, pude nati hiniva ni sari doduru tiniona. Meke sa Tamasa si kaqu koa nati hiniva ni sari

* 15:25 Sam 110:1 * 15:27 Sam 8:6

doduru.

²⁹ Ego, vegua saripu papitaiso poni saripu ele mate? Na sa laena si asa? Be hinokara sapu lopu kote toa pule saripu ele matedi gua, si pude vea ke papitaiso poni tu saripu ele mate?

³⁰ Meke sapu gami kasa na apositolo, si vegua ke vala puleni gami pa tinasuna doduru toso?

³¹ Hinokara hola kasa tasiq, sapu hopeke rane si tata pa qua minate si rau. Meke hinokara hola tugo sapu qetu hola nia rau sa mia tinoa keke koe Karisito. ³² Be pa ginuguana sa tinoa tini mo si ele varipera si rau koari na kana tani pa Episasi, saripu gua na kurukuru pinomo variva mate, si loke pinia kaqu vagi nia rau si asa. Be lopu toa pule saripu matedi, si “Mada henahena meke napo, ura na kote mate mo si gita vugo,” gua sapu hoke zama nia rina tie.*

³³ Mi lopu sekesekei puleni gamu. Sina guahe si hoke zama nia rina tie: “Asa sapu koa baere koari na tie pu hoke tavete va sea, si kaqu ta turana va sea koarini, meke kote ta novala sa nana hahanana leana,” gua. ³⁴ Mi kekere pule mae koa sa tinoŋoto, mi noso nia sa kinaleana. Kaiqa gamu si lopu gilania sa Tamasa; zama nia rau si hie pude va kurekure gamu.

Sa Gugua di rina Tinida pana Toa Pule

³⁵ Keke tie koa gamu si kote nanasa guahe: “Vegugua meke kote boka toa pule pa minate sari na tie matedi? Kote vegugua tinidi sarini?” gua. ³⁶ Duvili si goi! Sa kiko sapu letea goi pa pepeso si lopu boka toa be lopu mate paki si

* 15:32 Ais 22:13

asa. ³⁷ Gua sapu letea goi si na kiko mo. Be na kiko huiti sia, ba be kaiqa votiki kiko, ba lopu sa nati huda sapu ele nomana si kote letea goi. ³⁸ E Tamasa tu ponía koasa kiko sana sa huda gua sapu hiva nia Sa. Ponía Sa pa hopeke kiko sa huda sapu garo koasa. ³⁹ Sari na masadi ri doduru kurukuru toadi si lopu kekeñono. Na tie si votiki masana, meke votikaena si tadi na kurukuru ñame. Votikaena pule si tadi na kurukuru tapuru, meke sapu tadi na igana, ba votikaena tugo. ⁴⁰ Koa dia tugo sari na tini tana mañauru, meke sari na tini tana pepeso. Sa tinolava tadi na tini tana mañauru si votikaena koari na tini tana pepeso. ⁴¹ Sa rimata si votiki nana tinolava, meke tanisa sidara si votikaena. Votikaena pule sa tinolava tadi na pinopino. Meke sari na pinopino teledia ba votivotiki dia tinolava tugo.

⁴² Ego, kote guahe si ta evaņa pana tava turu pule saripu mate. Pana ta pomunae sa tini pa pepeso, si kote muzi si asa, ba pana tava turu pule sa, si kaqu koa hola si asa. ⁴³ Pana ta pomunae sa si doño hikare, meke malohoro, ba pana ta va toa pule sa si kaqu tolavaena meke ñinira. ⁴⁴ Na tini hokara mo si asa sapu mate, ba pana tava turu pule sa, si kaqu na tini maqomaqo. Gua sapu koa nana sa tini hokara, si koa nana tugo sa tini maqomaqo. ⁴⁵ Zama sa Kinubekubere Hope, sapu sa tie kekenu sapu se Adama, si ta tavete pude toa pa tinoa tini, ba sa Adama mumudi sapu se Zisu Karisito, si na maqomaqo variva toa.* ⁴⁶ Sa tini maqomaqo

* 15:45 Zen 2:7

si lopu mae kekenu, ba sa tini tana pepeso tu, meke mumudi si tiqe mae sa tini maqomaqo. ⁴⁷ Sa tie kekenu si maena koasa kavuruna sa popoa pepeso si asa, ba sa tie vina rua si mae guana pa Mañauru. ⁴⁸ Arini sapu tanisa pepeso si kekenoño gua tugo Adama sapu tanisa pepeso, ba arini pu tanisa Mañauru si kekenoño gua e Karisito, sapu tana Mañauru. ⁴⁹ Kekenoño gua sapu tagoa gita sa kinehana Adama sapu tana pepeso, si gua tugo sapu kaqu tagoa tugo gita sa kinehana e Karisito sapu tana Mañauru.

⁵⁰ Kasa tasiq, sapu gunia rau si guahe: Sapu sa tinoa tini, pu ta tavetae masa, na ehara, si lopu boka nuquru pa Butubutu Bañara te Tamasa. Sa tini sapu kaqu muzi, si lopu boka somana tagoa sa tinoa hola. ⁵¹ Mi avosia sa ginugua tomena hie: Sapu lopu kaqu ele mate beto si gita doduru, si kaqu ta hobe beto si gita.* ⁵² Kaqu guana matapuri mo sa mata pana ta ivu sa buki vina betobeto, meke kaqu tava turu pule pa tinoa hola saripu matedi. Meke gita pu korapa toada si kaqu ta hobe. ⁵³ Ura sa tini sapu muzina si kaqu ta hobe na tini toa holana. Sa tini pu boka mate si kaqu ta hobe na tini pu lopu boka mate. ⁵⁴ Pana ta evaņa sapu sa tini muzina si ta hobe na tini toa holana, si kote tava gorevura gua sapu ta kubere, sapu guahe:

“Bokaboka si gita pana murimuri taloa sa minate,” gua.*

⁵⁵ Meke gua pule hie: “Minate, avei sa mua ñinirañira?”

* 15:51 1 Tes 4:15-17 * 15:54 Ais 25:8

Avei sa mua niniranira pude variva matagutu?”
gua.*

⁵⁶ Sa niniranira pude variva matagutu tana minate si na sinea. Meke sa niniranira tana sinea si na Tinarae te Mosese. ⁵⁷ Ba mada zama leana koasa Tamasa, sapu ponini gita sa minataqara koe Zisu Karisito sa nada Baṅara.

⁵⁸ Ke gua asa, kasa tasiqū, mi soto va ninira, mamu turu va nabu. Mi va tupiti puleni gamu pa ninabuluna sa Baṅara. Sina gilania mia gamu sapu lopu gua hoboro mo sari na mia tinavete, pa korapa mia ninabuluna Sa.

16

Vinariponi La Koa Rini pa Zerusalemā

¹ Ego, sa ginugua sapu kubere mae nia gamu, sapu pude veko varigara poata pude toka ni sari na tie te Karisito pa Ziudia, gua; si leana mamu tavetia gua mo sapu tozi ni rau koari na ekelesia pa popoa Qalesia.* ² Pa doduru rane Sade, si hopeke tie gamu si mani veko vata kalei kaiqa poata koasa padana gua sa nana binoka pa vinagi poata, mani kopu veko ni. Meke pana atu rau, si lopu kilu varigara poata pule. ³ Meke pana atu kamo rau, si kote va paleke ni rau sari na leta vina bakala koari na tie pu ele vizati gamu, pude garuni meke paleke lani pa Zerusalemā sari na mia vinariponi. Meke pana kamo rini vasina si sari na leta si kote va bakalia sa guguana sa mia vinariponi koa rini pa Zerusalemā. ⁴ Pude guana

* 15:55 Hoz 13:14 * 16:1 Rom 15:25-26

garo sapu kaqu la tugo si rau, gua, si boka keke gua mo la si gami.

Sari Hiniva te Paula koari Nana Inene

⁵ Pana beto la rau pa Masedonia si kote atu koa gamu si rau; sina kote ene gua pa Masedonia si rau.* ⁶ Gina kote koa seunae hite koa gamu si rau koari doduru sidara pa totošo ibu. Beto asa, si kote boka toka nau gamu pude hodaia sa qua inene, be pavei pule si kote la rau. ⁷ Lopu hiva dogoro gamu rau kamahire koa sa qua inene hola hie. Hiva nia rau pude koa seunae koa gamu si rau, be gua na hiniva tanisa Baṅara. ⁸ Kote koa mo si rau pa Episasi osolae kamo sa rane Pen'tikosi^d.** ⁹ Ura hie si keke totošo leana hola koa rau, pude tavetavete meke toka valeani sari na tie tani, be vea soku gua sari kana tani.

¹⁰ Be atu gua koa gamu se Timote, si mi va kamo valeania, pude lopu matagutu si asa. Sina asa ba korapa nabulu nia tugo sa Baṅara, kekeṅoṅo gua tugo arau.* ¹¹ Mi lopu doṅo va karia si asa, ba mi toka nia pude hoda ia sa nana inene pa korapa binule, pude boka kamo mae koa rau si asa. Ura korapa aqa nia rau si asa, meke sari kasa tasida koe Karisito pu luli koasa.

¹² Ego, koasa guguana e Apolosi, sa tasida. Hoke sovusovutia rau si asa, pude somana luli atu koari kaiqa tasida koe Karisito, pude hopiki ni gamu. Ba lopu gotogoto sigiti pa nana binalabala pude atu kamahire, ba pana leana sa totošo koa sa si kote atu nana mo.

* 16:5 TTA 19:21 * 16:8 Liv 23:15-21; Diut 16:9-11 * 16:8

TTA 19:8-10 * 16:10 1 Kor 4:17

Sari na Zinama Vina Betobeto

¹³ Mi kopu! Turu va ñinira pa mia rinanerane, mi koa varane. ¹⁴ Mi taveti pa korapa tataru sari doduru mia tinavete.

¹⁵ Gilani mia gamu sari kasa tatamana te Sitepanasi. Arini sari na tie kekenu pa pinaqaha popoa pa Akaia, sapu kekere meke lulia se Karisito. Meke ele va madi rini sari na dia tinoa pa ninabuludi rina tie te Tamasa. Kasa tasiq̄u, tepa gamu rau* ¹⁶ pude mi va tabei sari na koimata gugua arini, meke sari kaiqa pule pu tavetavete somanae koa rini. ¹⁷ Qetu nia rau sa minae tadi Sitepanasi, e Potunatasi, meke e Akaikasi. Vagi hobeia rini sa lolomo tamugamu. ¹⁸ Mae va qetuqetu au rini si rau, gua tugo sapu tavetia rini koa gamu. Sari na tie gua hire si garodi pude tava lavata.

¹⁹ Sari na ekelesia koasa pinaqaha popoa pa Esia, si va atua sa dia tataru koa gamu. Ari Akuila, e Pirisila, meke sa ekelesia sapu hoke varigara pa dia vetu, ba va atua tugo sa dia tataru nomana koa gamu.* ²⁰ Sari doduru tamatasi tani si va atua tugo sa dia tataru koa gamu. Mi vari hapahapai na vari qetuqetui pana vari tutuvi gamu.

²¹ Hie si kuberia rau pa limaqu soti: “Qua tataru arau Paula koa gamu.”

²² Mani ta levei gana si asa pu lopu tataru nia sa Bañara. Mani mae sa Bañara!

²³ Mani koa koa gamu sa tataru lopu ta ñana kamona tanisa Bañara Zisu Karisito.

* **16:15** 1 Kor 1:16 * **16:19** TTA 18:2

²⁴ Sa qua tataru pa korapana e Zisu Karisito si mani koa koa gamu.

Buka Hope
The Holy Bible in the Roviana language of the
Solomon Islands
Buk Baibel long langguis Roviana long Solomon
Islands

copyright © 2016 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Language: Roviana

Translation by: SITAG

This translation is made available to you under the terms of the Creative Commons Attribution-No Derivatives license 4.0.

You may share and redistribute this Bible translation or extracts from it in any format, provided that:

You include the above copyright and source information.

You do not make any derivative works that change any of the actual words or punctuation of the Scriptures.

Pictures included with Scriptures and other documents on this site are licensed just for use with those Scriptures and documents. For other uses, please contact the respective copyright owners.

2017-11-06

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 22 Feb 2024 from source files dated 13 Dec 2023

2a5324ac-61e8-5e5b-b226-f3d15850d7c5